

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) [עליו דף כ"א];
(ב) הפטרה לפרשת
שופטים, (א) יומא ס"ח;
טובא (ג, ד) עין חוסי
יומא ס"ח ד"ה ד"ה כ"ה,
(ד) [ומה' פסק ג'],
(ה) עין חוסי יומא ע'
ד"ה יובלד, (ז) עין מסכת
סוטים פ"ק ד"ה הלכה
ה"ט, (ח) ד"ה דף כ"ט,
(ט) [פסק י"ד ה"ט],
(י) בהפטרות ליום א' של
פסח, (י"ד) הושע ה ב,
(ט"ז) עין ירושלמי מגילה
פ"ב ה"ה, (ט"ח) בחולין
כ"ד ד"ה שלח ציבור
ע"ש, (י) ועין רש"י
סנה דף כ"ב, ד"ה
חולין ובתוסי' שם,
(כ) בבבלי'ן פ"ד ה"ז
ובבבלי'ן פ"ב ה"ה וע'
תוסי' ר"ה לג ד"ה אה,
(ט"ז) שבת כ"ג, (ט"ח) פסחים
ק"ז, (ט"ט) לילי' ד"ה, (ק) ט'
ב"ה ר"ה.

הגהות הב"ח

(ג) גבי' א' אמר
משום איבדו קטן;
(ד) רש"י ד"ה פסח
ערום וירח מתרגמיני
עירשלא
ובתוסי' סוטים מפרש
כל שכרעיו נראין
ל"ה, וי"ז ג"ה דרש"י
ג' בהפטרות מה שקשה לר'
פסחא דהא' סוף ג' בגלוי
לחוד קאמר אה' א"ט
ינא' כפי' זה נש' למלך
מעללו נש' עש' כפי'
דקשה' עש' עמומן
ג' גלוי' א"ט נש' כפי'
כיון שה' סוף ומתחלל'
יו דרש"י להל' דף זה
כ"ה סוף מסכת
סוטים דעומ' דהא' כל
שכרעיו נראין דיינו דלן'
ל' נמי שוק' דזה נמי
קול' פסח עש' קוף
לגמי' א"ט ל' נמי
שוק' ומש' פ"י רש"י
במנו' דל' פ' מה' משום
ול' דל' נ' ערות דר'
דלן' ו' כלל נמי
שוק' א"ט פ' א"ט
לח' ערו' א"ט מלן'
מעללו א"ט ל' נמי
שוק' ע"ג ד' דק' הוא
ל' פ' א"ט א"ט דלח' דלח' דלח'
ערו' ול' א"ט קומי'
(א) מ"י קטן;
(ב) תוסי' ד"ה א"ט ו'
ע"ש בתוסי' ד"ה ו'
יהוד' (ד) ד"ה פסח,
פ"ה ערום וירח
מתרגמיני עירשלא
ורחח' וילח' דפסח
הוא מרגום וכו' ר' אלפס
דפסח' זהו א"ט ו'
פ"ק י"ד דמסכת
סוטים ה"ה, וי"ז
ח"ט הלכה טו פסח
הגליל' כערו' או ג' נמי
פרומ' או מ' שאלו'
עולה פסח' א' שמו' ע"כ
וכ' בתוסי' דרש"י דסוטה
(א) ל' נמי שוק' ול'
תוף: (ב) ד"ה מ' של'
וכ' לעיל דקטן דלח' ביה
תרי' מדרגת' שה' קטן
ופירש' שמו' נמי דל' או
וכ' סוף ש' זו תרי'
מדרגת' מרג'א שפיר:

הגהות וצינונים

[ב] בכת"י נוסף ואמר' דה' כנגד כהן לוי וישראל, ועין ב"ק פ"ב ע"א ובתוסי' הרא"ש ובטורי
אבן: [ג] "ותיא אידן" ליתא בכת"י וביומא ובסוטה, וז"ל ואין מולגין, (ועין פרישה סימן קמ"ו
סו"א); [ד] "והוא נושא את כפיו" ליתא בכת"י, וכו' ישר מאד (דק"ס), ועין תוסי', ט"א, רש"י ושפי"א [ז] ברש"י
ש"ס; [ח] "והוא נושא אתו קופיו" [ט] נראה דסדר הידבור ז"ל כן, קורא אחרי מות ואן כעשור לחודש, כה"ג ביה"כ משנה
היא בבבלי' יומא א"ט ש"א כ"ה (ע"פ כתי' [1] ע"י הירש"א ברש"י שבי"ח; [2] בכת"י נוסף בנדרים קרובים ובבבלי'ן
וכ' (ועי' הג' ב"ה); [ג] דבור זה ש"ן הל'ן אחר ד"ה ואין נושא כפיו; [ד] (בכונה חוספת דליתא כן בתרגום אלא
בתרגום על ערום וירח וכן האמת בתרגום שפינוני וכן איתא ברש"י ישעיה על פסוק ערום וירח [חולין]; [ה]
[לא נמצא מקומו] [גליון], ועי' הג' ב"ה ברש"י; [ו] מהרש"א מרחק זה [גליון]; [ז] בכת"י נוסף אביו או רבו;

הקורא עומד פרק שלישי מגילה

ובנביא שלשה, אם ירצה ולא אכפת לן אם יעשה דלא נפקא מיניה
הולאה: ואם היו שלשתו ברי, צנני מפרש היכא משכחת לה לרופין:
מדג'ין נביא, מפרשה לפרשה: ואין מדג'ין בתורה, שהשומע
את הקופין ממקום למקום אין לו מיושב לשמוע: ועד כמה הוא

מרג'א צנני'ל: שא' יפסוק התורגמן,
שלא ידלג ממקום שהוא קורא אלא
כדי שיוכל לגול' את הספר ולקרות
בנקום הדילוג קודם שיגמר התורגמן
מרגום המקרא שדלג זה משום שאין
כבוד לצור לעמוד שם בשתיקה:
גמ' קורא, כהן גדול אחרי מות
ציוס הכפוי'ס משה' היא צנסכמת
יומא וכן בעשור לחודש יש כהן
לדלוג דפרש' אן בעשור לחמש
השביעי צפרשת אמור אל הכהני'ס:
כאן בכדי שא' יפסוק המתורגמן,
והא' כבדי שלא יפסוק הוא שהרי
סמוכין הן: והא קתני, גרסינן ולא
גרסינן עלה: בענין אחד, שנייה
מדרגת' דכדי אחר וכן כהן עירוף
הדעת הלכ' כי לא מפסיק תורגמן
מרג'א שהרי שנייה בענין יו"א
מדרגים ומתי' דקמתי כלל לא בשני
עניני'ס כגון מפרשת נגעים לפרשת
זבין: והתיניא, צנומ'ס: אין מרג'ין
מנביא צנניא, שיש כהן עירוף יומר
מדלג: כסוף הפס' דתחילתו,
למפרש: מרג'י' המפסיד נביא,
מי שרגל' להפסיד צנניא תקנו
כמני'ס שיהא פורס את שמע: הוא
עובר צנני' התיבה, להוליא את
הכבוד בקדושה שנתפלה: ע"י ידו,
צנני'ל: קטן אינו פורס ע"י שמע,
לפי שהוא לא להוליא רצו' ידו
חובתן וכיון שאינו ממוי'ב כבדי אינו
מויל' אחרי'ס די חובתן: ואינו נושא
את כפיו, א' אם כהן הוא שאין כבוד
של כבוד להיות כפופין לצרכו:
פוחח, (ב) צנסכמת סופרי'ס מפרש
כל שכרעיו נראין, ערום וירח מתרגום
עירשלא ופסח (שע"פ ה'): פורס
את שמע, דהא ממוי'ב צנככה':
אב' אינו קורא בתורה, משום כבוד
תורה וכן לפני התיבה וכן צנני'לות
כפי'ס גנאי הוא לצבור: גמ' משום
כבוד, להעביר לפני התיבה הואיל
וממיל' עמו' לרבי שאינו כעודו מיקט
לו זו לכבוד: משום איצנוי, הדבר נא'
לידי מחלוקת אי מפסיד ואתה תעבור
לפני התיבה: דקא עביד בהנב, הלא
לעבור לפני התיבה אינו נוטל שכר
דהא

תרומה צגורין ואפילו קטן ממש' וי"ל דהיא לולב הגזול מיירי עם כהני'ס גדולים ללמוד ולהתקן
גדולים עמו והיא דחולין דעני מלי וקן מיירי לישא כפיו מלי'ר בקציעות אצל צאקראי צעלמא יכול הוא לישא כפיו אע"פ שלא נתמלל'
וקנו כדי לתחוקי נפשיה צנכני: (וע' מוס' ימות ט': ד"ה ואלו): מ'י שלא ראה מאורות 'א יפרוש ע"י שמע, קשה דהא רבי יהודה
הוא דלמר פרק הסוגל (כ"ק דף פ"ה, וס') קומא פטור מכל המנות וא"כ אי אירי הכא צקומא אפילו ראה מאורות ונסתם נמי ומפרש
צירושלמי' דלג מיירי צקומא ממש' אלא מיירי שהא' צצת אפל ועוד י"ל דמיירי שפיר צקומא והא' דפטרין החס' סומא היינו מן המורה
אלא מדרגת' מיהא חיצי ואפילו נסתמא משוגל' מ"מ חיצי הוא מדרגת' שלא יח' כנכרי ולא יח' נהוג צו דת יהודי כלל דלא דמי לנשי'
דספורי'ס מנוול' עשה שהזמן גרמא אפילו מאותן שאין אלא מדרגת' שהרי צנר מוכה' וצאצצת כוסות' ובמקרא מגילה' דלא הוא אלא מדרגת'
לא מתיי' אלא לפי שכן היו צצותו הנס' החס' היינו טעמא שאפילו נפטור אותן מכל מנות עשה שהזמן גרמא מ"מ עדיין יש להן מנות רצות
אצל סומא אם נפטור אותן מכל מנות אפי' מאותן שאין אלא מדרגת' א"כ יח' תצבו כנכרי ואע"פ דפירש' לעיל' דקטן דלית (ג) תרי
מדרגת' שהוא קטן ופרישת' שמע דלא היו אלא מדרגת' אין יכול להוליא אחרי'ס גדולים דליכא אלא חד דרגת' פרישת' שמע. אפ"ה סומא שיש צו
תרי מדרגת' יוליא שפיר האחרים דכיון שהוא גדול ובר דעת עדיף טפי מקטן: [וע' מוס' עירובין ט', ד"ה דלמא וכו' ומוס' לעיל ט': ד"ה ור"י מנשי']

כ"ד. פרק שלישי מגילה

ובנביא שלשה, ועשוי אן לנו מקרין למתורגמן אפילו צנני'
אלא פסוק אחד שלא יצא לעשות רק צנחילת הפטרה
לנו מקרין ג' למתורגמן להודיע כי כן הדק' אי לא דמיטיין שיטעה:
ואם היו שלשתו ש' שלש פרושיות קורין אחד אחד, קשה על
מה שאנו מתרגמין' ויחמיר יהושע אל

העם התקדשו (יהושע א) ויש שם ג'
פסוקים עד צנת ה'היא' לנו מקרין אונ'
למתרגם שלמאן צימד' ואע"פ שיש
פרשה צסוף שני פסוקים והא' שאנו
מתרגמין הפטרות של פסח ועלרת
טפי משאר י"ט לפי שכן מדברות
צנן היום כדי לפרסם הנס וכן
צנמ' מורה כדי לפרסם הנס:
אב' אינו פורס ע"י שמע, ואפילו
לרבי יהודה דמכשיר ליה

צנמילה לעיל (דף ט"ז): הכא מודה
שלא יוליא אחרי'ס די חובתן כבדי
שקצושה משום דקטן אירכ' צ'
דרגת' כדפרישת' לעיל (א) צצצת דרבי
יהודה אצל צנמילה לעיל להקל לפי
שקף נגשים היו צנספ' להלרוב
ולהשמד' לפיכך עשאו רבי יהודה
כגדול: פוחח, (ד) ערום וירח
פ"ה מתרגמיני עירשלא ופסח וליחא
דפמי הוא מרגום של ערוס' וכן
פירש רבי אלפס דפמי זהו א"ט
שלוש צגדים קרועין והכי אין
משמע פרק קמח' דמס' קדושין:
ואינו עובר צנני' התיבה, קשה
מאי אירא קטן אפילו גדול
נמי אינו עובר לפני התיבה אלא כ'
נתמלל' וקנו כדמילא סוף פ"ק דחולין
(דף כ"ד, וס') נתמלל' וקנו רחמי'
לעשות שלח כבוד וילרד לפני מתיבה
אצל צנני' אחר לא וי"ל דהחס'
מיירי צנענית לצור כדמתן צנענית
(דף ט"ו), דלן מורידין לפני התיבה
אלא וקן ורגיל' (ומי שנתמלל' וקנו)
ומי שטפולו מרובה והא' דקמתי החס'
ג' נתמלל' וקנו רחמי' לעשות ש"ן
היינו להיות ש"ן בקציעות אצל
צאקראי צעלמא יכול להיות משהציא
צ' שערות ולא כמו שפירש רש"י סס'
דפירש דמיירי לתקיעת שופר
ולהמנות פרנס על הצבור ולהלכות
ולנדות: ואין נושא כפיו, משמע
הא' חס' הציא צ' שערות ישא כפיו
וקשה דהא סוף פ"ק דחולין (דף כ"ד):
(וס') אמר דלן נושא' את כפיו עד
שימלל' וקנו ועוד קשה דמשמע
סוף פרק לולב הגזול (סוטה דף מ"ג)
קטן יהודע לישא' את כפיו מולגין לו

הכא
תרומה צגורין ואפילו קטן ממש' וי"ל דהיא לולב הגזול מיירי עם כהני'ס גדולים ללמוד ולהתקן
גדולים עמו והיא דחולין דעני מלי וקן מיירי לישא כפיו מלי'ר בקציעות אצל צאקראי צעלמא יכול הוא לישא כפיו אע"פ שלא נתמלל'
וקנו כדי לתחוקי נפשיה צנכני: (וע' מוס' ימות ט': ד"ה ואלו): מ'י שלא ראה מאורות 'א יפרוש ע"י שמע, קשה דהא רבי יהודה
הוא דלמר פרק הסוגל (כ"ק דף פ"ה, וס') קומא פטור מכל המנות וא"כ אי אירי הכא צקומא אפילו ראה מאורות ונסתם נמי ומפרש
צירושלמי' דלג מיירי צקומא ממש' אלא מיירי שהא' צצת אפל ועוד י"ל דמיירי שפיר צקומא והא' דפטרין החס' סומא היינו מן המורה
אלא מדרגת' מיהא חיצי ואפילו נסתמא משוגל' מ"מ חיצי הוא מדרגת' שלא יח' כנכרי ולא יח' נהוג צו דת יהודי כלל דלא דמי לנשי'
דספורי'ס מנוול' עשה שהזמן גרמא אפילו מאותן שאין אלא מדרגת' שהרי צנר מוכה' וצאצצת כוסות' ובמקרא מגילה' דלא הוא אלא מדרגת'
לא מתיי' אלא לפי שכן היו צצותו הנס' החס' היינו טעמא שאפילו נפטור אותן מכל מנות עשה שהזמן גרמא מ"מ עדיין יש להן מנות רצות
אצל סומא אם נפטור אותן מכל מנות אפי' מאותן שאין אלא מדרגת' א"כ יח' תצבו כנכרי ואע"פ דפירש' לעיל' דקטן דלית (ג) תרי
מדרגת' שהוא קטן ופרישת' שמע דלא היו אלא מדרגת' אין יכול להוליא אחרי'ס גדולים דליכא אלא חד דרגת' פרישת' שמע. אפ"ה סומא שיש צו
תרי מדרגת' יוליא שפיר האחרים דכיון שהוא גדול ובר דעת עדיף טפי מקטן: [וע' מוס' עירובין ט', ד"ה דלמא וכו' ומוס' לעיל ט': ד"ה ור"י מנשי']

כ"ד. פרק שלישי מגילה
ובנביא שלשה, ועשוי אן לנו מקרין למתורגמן אפילו צנני'
אלא פסוק אחד שלא יצא לעשות רק צנחילת הפטרה
לנו מקרין ג' למתורגמן להודיע כי כן הדק' אי לא דמיטיין שיטעה:
ואם היו שלשתו ש' שלש פרושיות קורין אחד אחד, קשה על
מה שאנו מתרגמין' ויחמיר יהושע אל

ב' ענינות, ואן וכאן כדי שלא יפסיק המתורגמן פ'י משעה שיפסיק עד שיכרוך הספר ויגיע למקום שצורה לקרות
שיעור שישלים מתרגם הפסוק שמתרגם לא יותר, ואין מולגין מנביא לנביא כגון מישינה לירמיה ונביא בו
ובנביא של י"ב והוא ספר תרי עשר מולגין מנביא לנביא ולכלב שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו שהוא למפרש.
המפסיד נביא הוא פורס את שמע עובר לפני התיבה ואם הוא כהן הוא נושא את כפיו, מ"ש רב פפא
אמר משום כבוד, ורב בר שמי' א' משום איצנוי' כלומר חיישין דלמא אתו לטימור אי מפסיד זהו פורס על שמע, וכי
גדול ממני ליקח שכר הלכה תחוקין להיות המפסיד פורס על שמע עובר לפני התיבה כו' (א) ואין עושין כהא אלא
משום כבוד אבל לא מוציא אלא במקום שהפירו' על שמע העובר לפני התיבה נוטל שכר, ואם היה המפסיד קטן
שאנו ראו לעבור לפני התיבה ולא לפרוס על שמע אביו או רבו עוברין על ידו ראו לא הכי אתי' רבו לאצנוי':

חשק שלמה על רבינו הגאון (א) נראה דספר כהן ואם עושין צנמ' אלא חס' כבוד טו':

א א מ"י פ"ב מהל'
תפלה הלכה ד':
ב ב מ"י ט' הלכה י'
אמר עשין טו טושי'ע
ל"ח סוף קמח' פ"ה:
ב ב מ"י פ"ח מהל'
תפלה הלכה י'
טושי'ע א"ט ט' טפ"ק:
ב ב מ"י פ"ח ט' הלכה
ד טושי'ע א"ט ט'
קמח' פ"ה ל':
ב ב מ"י פ"ח ט' הלכה
טושי'ע א"ט ט':
א א מ"י ט' טושי'ע
ל"ח סוף קמח' פ"ה:
ב ב מ"י ט' טושי'ע
ל"ח סוף קמח' פ"ה:
ב ב מ"י ט' טושי'ע
ל"ח סוף קמח' פ"ה:

גליון הש"ס

גמ' א"ר אבי כנגד
תורה, ע"י מ"כ פ' פסח:
תוסי' ד"ה מ' שא' וכו'
אב' מדרגת' מידא
הייב, ע"י מ"כ פ' ל'ג
ע"ל מ"ה ס' ה' ה' ה':
בא"ד א"ש' פסח
ישיש זה תרי מדרגת',
ע"י לעיל דף ע"ג מוס'
ד"ה ו' ה' יהודה:

תורה אור השלם

(א) פי פה אמן י' חגם
וצפרתם ולא צפרי'
תלמי' (שע"פ ג')
(ב) פי כה אמן ארני'
אזרחים מצרים ירד עמי'
בראשונה לגור עמי'
ואישור צאצא שקול':
(שע"פ ג')
(ג) וקשה פה ל' פה צאצא'
(ד) פי ל' עמי חגם
משליו ודלילו צאצא'
ותמיד קל היום שמי'
מלאין: ושע"פ ג'
(ה) דבר י' אל משה
אחרי מות עמי בני
אחרי צפרתם לפני'
[תוסי' ו': וקרא ג' ג']
(ו) אן בעשור לחודש
השביעי הוא יום
הכפרים הוא מקרא
קדש יתה' וקב'
וענינים א' נשחיתכם
והקצרתם אשת לוי':
[וקרא ג' ג']

ליקוטי רש"י

[נרסם בסוף המסכת]

רבינו הגאון

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי אביא
וכתובים ולא יקרא
למתרגמן בתורה ויחד
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי כה אב'
ה' חגם ומכרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי'
בראשונה ועתה מה י'
כ כהן אלו קורין א' א'
מולגין בתורה בענין
אחד כגון אחרי מות ואן
בעשור א"ש' שכן
מורחוק זה מזה כיון
שחן ענין אחד מולגין,
ובנביא מולגין אפילו

קטן

הפרק השביעי **צדק מעלות כמו שטעה המזכיר: חלק**
מעלות האנשים הנזכרים במשנה שהם
מאה ושמונה ועשרים לשלש מעלות. שכל מי שיהיה צעניו נכבד
מאד במעלתו על כל המעלות קראו בשמו כגון שאמר הלל
ושמאי ושמוניה ואבטליון זה לגדולתם וכבוד מעלתם בשביל
שאי אפשר למצוא כמיו ראוי להם לכבד את שמם כמו שאין כנו
לנביאים. אבל החכמים שהיו צעניו למטה מן המעלה היו יכנה
אותם צרפן כגון רבן גמליאל ורבן יוחנן בן זכאי ושהיו צעניו
למטה מן המעלה הואת יכנה את שמם רבי כמו שאמר רבי
מאיר ור"י. והיה מכנה אנשי המעלה הואת כמו כן אצל כמו
שהוא אומר אצל שאול ולפעמים יעציר הכנוי מהם ואינו חושש
כגון שהוא אומר שמעון אחי עזריה ואלעזר איש צרתותא. וכלל
האנשים אשר נקראו בשמם על דרך כבוד ולא כנה אותם אלו
הן. שמעון הגדיק. אנטוניוס איש סוכו. יוסי בן יעזר. יוסי בן
יוחנן (ה) כהן גדול. יהושע בן פרחיה. נחמי הארצלי. חוני
המעגל. אליהוועני בן הקף. תמנאל המריר. יהודה בן טבאי.
שמעון בן שטח. שמעיה ואבטליון. חנן. ואדמון. ועקיבא בן
מהללאל. הלל ושמאי. נחום הלצור. חנניה בן חזקיה בן גרון.
צבא בן צוטא. וכל מי שזכר בשמו מלבד אלה העציר כנויו
משמו ולא הקפיד עליהם:

הפרק התשיעי **באנשים אשר צינם נפלו מחלוקת צדוק המקומות. האנשים אשר**
תמנאל ציניהם מחלוקת במשנה צדוק הדברים אלו הן. ר"מ
ורבי יהודה ור"ש ורבי יוסי אלה הארבעה נפל מחלוקת צין כל שנים מהם וצין
ארבעתם גם כן. רבי אלעזר כמו כן תמנאלו חולק עם כל אחד מהלו הארבעה אבל
פחות מן המחלוקת הנופלות צין הארבעה. וכן ר"ע ורבי אליעזר ורבי יהושע תמנאל
מחלוקת צין כל אחד מהם וצין שלשתם כמו כן אצל פחות ממחלוקת הד' הנקדמים.
ותמנאל המחלוקת כמו כן צין רבי עקיבא ורבי ישמעאל ורבי טרפון ורבי אלעזר בן
עזריה פחות מן המחלוקת אשר הקדמנו. ואחריהם צימיעוט המחלוקת צ"ש וצ"ה.
ואחריהם צמחלוקת רבן גמליאל או רבן שמעון בן גמליאל או רבי עם כל אחד מהם
מהטכרים עתה וצין אלו האנשים הוא המחלוקת צדוק המשנה אלא צעניו זרים:

הפרק העשירי **בחלוק הלכותיהם צין רב למעט: אלו החכמים המקבילים**
המשנה כאשר חלקנו יש מהם מי שנכתבו בשמו הלכות רבות
כמו ר"מ ורבי יהודה ויש מהם מי שנכתבו בשמו הלכות מועטות כגון רבי אלעזר בן
יעקב כאשר אמרו משנתו של רבי אלעזר בן יעקב קב ונקי ר"ל מעטים והלכה
כמותם. וקדר רוב הלכותיהם ומיעוטם. כפי אשר זכרנו צפרק הקודם מרוב
מחלוקותם ומיעוטם ויש מהם מי שלא נכתבה לו במשנה אלא הלכה אחת בלבד ולא
הוסיפו לשנות שמו בצד ממשפטי המצוות. והם שצעה ושלישים איש. נחום הלצור
ורבי מיאשא בנמ' פאה (פ"א מ"ו) בלבד ולא נשנה להם דבר שני בשום פנים במקום
אחר. (ט) וחנניה (ט) בן חנינאי ורבי יוסף בן החוטף אפרתי בלתיים (פ"ג מ"ו ופ"ד מ"ח)
בלבד. (ט) ור' אלעזר חקמא (ט) ורבי יוסי בן משולם צתרות (פ"ג מ"ה ופ"ד מ"ו) בלבד
ו. ורבי חנניאל (פ"י מ"ו). ורבי אליעזר בן יהודה איש צרתותא ודוסתאי
איש כפר דמא (ט) צערלה (פ"א מ"ד ופ"ב מ"ה) בלבד. (ט) נחום המדי בשבת (פ"ב
מ"א) בלבד. ור' (אלעזר) [אלעאי] (ט) ורבי דוסתאי צרבי ינאי צעירוצין (פ"ב מ"ו ופ"ה
מ"ד). ור"ש בן הסגן וכן צכרי (ט) צשקלים (פ"א מ"ד ופ"ח מ"ה) בלבד. ויהודה בן טבאי
(ה) ושמעון בן שטח ויוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן ונחמי הארצלי ויהושע בן פרחיה
צחוגיה (פ"ב מ"ב) בלבד. (ט) ושמעון התימני ונחמיה איש בית דלי צצמות (פ"ד מ"ג
ופ"ו מ"ו) בלבד. ורבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי ורבי יהושע בן הורקנוס צסוטה
(פ"ה מג"ה) בלבד. ידוע הצבלי צמליעא (פ"ו מ"ט) בלבד. (ט) ר"ש בן יהודה צשעוטה
(פ"א מ"ה) בלבד כן. ור"ש בן צתירא ור' נחוניא בן אלייתן איש כפר הצבלי ורבי יוסי
הכהן ור' יקים איש חדיד ומנחם בן סגנאי צעדיות (פ"ו מ"ב פ"ו מה"ח פ"ח מא"ב)
בלבד. ושמעון אחי עזריה ויוסי בן חוני צצנאים (פ"א מ"ב) בלבד. (ט) ורבי אלעזר
צר"ש צתמורה (פ"ד מ"ד) לן בלבד. ורבי יעקב מן צנגעים בלבד. רבי אלעזר בן פאבי
צמסכת טהרות (פ"ו מ"ט) בלבד. ור' יוחנן בן ישוע בן חמו של ר"ע צידים (פ"ג מ"ה)
בלבד. אלה האנשים כולם הספורים אין לאחד מהם ככל דיני המשנה אלא הלכה אחת
צמסכתות אשר זכרנו: וכבר נשלב לנו הענין אשר רצינו להקדים אותו. ואנחנו עתה
מתחילין לפרש כפי מה שייעדנו:

הגהות הגר"ב ין וע"י צ"מ פ"ו מ"ה נגעים פ"ג מ"ג פ"ו מ"ב וכבר העיר הגאון בעל סד"ה שזכר עוד צבורות פ"ג מ"ו ופ"ו מ"א: כן וע"י נגעים פ"י מ"ח: לן וע"י נגעים פ"ב מ"ג: מן גס
היוחסין דף כ"ג צ' כתב שהוא תנא צפ"ד דנגעים והעיר בעל סד"ה שלא תנא שם ונראה שזה ט"ס וז"ל דפ"ד דאצות משנה ט"ו:

ילקוט מפרשים

(י) והנניח בן הכינאי. ע"י מכות פ"ג מ"ט: (דברי נחמיה) (ט) ור' אלעזר חקמא ור"י בן
משוים בתרומות. נ"ב צ"ע שלא חשב ר"א חקמא פ"ו דמליעא מ"ה ופ"ג דאצות משנה ח"י:
(נמוקי הגר"ב) כ' נ"א יתמא: (גליון) כ"ה נחום המדי. ע"י צ"ב פ"ה מ"ב: (דברי נחמיה)
כ"ג נחום המדי בשבת ב"ב. נ"ב צ"ע דהא איכא פ"ה דצ"ב מ"ב: (נמוקי הגר"ב) כ"ג ור'
אלעזר ור' דוסתאי. נ"ב אלעאי: (נמוקי הגר"ב) כ"ה ור"ש הסגן וכן בברי. וגם ר"ש הסגן
פ"ב דתמוט: (נמוקי הגר"ב) כ"ה ושמעון בן שמוח. ע"י תענית פ"ג מ"א: (דברי נחמיה)
כ"ו ושמעון התימני. ע"י תענית פ"ג מ"א: (דברי נחמיה) כ"ו ר"ש בן יהודה. ע"י מעשר שני פ"ג מ"ו: (דברי נחמיה) כ"ח ר"ש בן יהודה (בשבויות) ב"ב. גס ר"ש בן יהודה פ"ג
מכות מ"ו: (נמוקי הגר"ב) כ"ט ור"א בר"ש בתבורה. ע"י צ"ה פ"ד מ"ה: (דברי נחמיה)

הגהות יעב"ץ

(ד) וגם נקרא שצור מלכא (פסחים גז. צ"ב קטו): ונקוד צערה צמחפתה (כתובות מג.) גבי בת
המונת מן האמין: (ה) יוסי בן יוחנן ויוחנן בן גודל. כ"ל: (ו) כתב צפ"ו שנקרא כך על שם מקום
ששמו שור: (ז) עיין מזה בשם"ה הרג"מ צאגרת הסמיכה: (ח) הצבלי זה המקודמים לפי שנמלא לו
עוד מאמר צמוסר צצות: (ט) ר"א חקמא תנא ג"כ בשו"כ את הפועלים וכן כמה מהלו שזכר הרב
נזכרו פעמים ואולי היה להכיר ז"ל גרסאות אחרות:
(י) ושמעון התימני. ע"י תענית פ"ג מ"א: (דברי נחמיה) כ"ו ר"ש בן יהודה. ע"י מעשר שני פ"ג מ"ו: (דברי נחמיה) כ"ח ר"ש בן יהודה (בשבויות) ב"ב. גס ר"ש בן יהודה פ"ג
מכות מ"ו: (נמוקי הגר"ב) כ"ט ור"א בר"ש בתבורה. ע"י צ"ה פ"ד מ"ה: (דברי נחמיה)

סליק הקדמה במסדר זרעים

עכ"ל. האריך בזה, לומר אף על פי [שמה] שנחייב כרת [הוא] צניעה וקנאין פוגעין בו צפרהסיה ס, מכל מקום אינו דומה לעריות שיש בו מיתת צ"ד וגם חטאת צנוג, מה שאין כן הכא סא.

ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר אתה חסת על קן לפור אתה חוס ורחם עלינו. פי' כי אחז"ל צפרק חלק [סנהדרין ל"א ע"א] שהגשמה נקראת ליפור, ע"ש שאמר כן אנטינוס רבי, והגוף הוא קנו של ליפור שהגשמה מקנת צתו, ואמר אם הקצ"ה חס על הגוף העבור שהוא רק קנו של לפור, ראוי יותר לחוס עלינו היינו עצמיותנו ליתן לנו לצבור לעצדו כרלונו. והיינו אתה חסת על קן לפור, חוס ורחם עלינו סב.

ההוא דנחית קמיה דרבה אמר אתה חסת על קן לפור אתה חוס ורחם עלינו, אתה חסת על אותו ואת צנו אתה חוס ורחם עלינו וכו'. ויל"ד מדוע הקדים קן ליפור לאותו ואת צנו והלא הוא קדם צתורה, וגם כי לא ידע מהניי שמשחקין אותו.

ע"ב נלע"ד דהבוא דנחית רמו למילתא אחרית, ובמה שהקדים קן ליפור לאוי"ב מצוה שאין כוונתו כפשוטו על כן לא חש למתני ומ"מ השתיקו רבה משום דמ"מ שלא כדן הוא, כי התפילה לריכב שתי' בלשון מצוה ונגלה ולא ברמו כמ"ש הרא"ש צפי קבלת ע"ש [ה' א'], ונבוא למכוון כי כבר כתבנו במקום אחר פי' מה דכתיב [תהלים מ'] קוה קויתי ה' ויע אלי וישמע שועתי, פי' כי עיקר בקשתנו ותפילותינו להשיג ידיעת ה"ת כראוי ולהבין עמקי סודותיו ולהשלים שמו וכסאו ית"ש ע"י צנין עירו ולהשלים תיקון נשמתנו וכיוצא בזה, אמנם תפילותינו על לרכי גופינו הוא רק עפל וארעי, ואנו רואים מרוב עוונותינו כי התפילה לרכי הגוף מהקבלת והקצ"ה ברחמיו זן ומפרנס אותנו ומרפא חולי עמו ישראל ומגן ומחסה לנו מאויבינו, אמנם מה שנוגע עיקר התפילה ה"ל צענין גשמה עדיין לא נושענו כי לא זכינו עדיין לכך, וזה שתמה דע"ה קוה קויתי ה' דיוקא כי הייתי מקוה ע"י תפילתי שישלים יה"ו ית"ש, אך ויע אלי וישמע שועתי, נטה אלי ממש לרכי גופי וקבל תפילתי צוה ולא צאידך, ועוד הארכתי שס.

ואתה דע לך כי כמה פעמים יצוא לאדם התעוררות תשובה ואהבת ה' או צביה רבה והשתוקקות גדולה לה' ועשיית מצוה גדולה, והוא על הריב מאת ה' מן השמים כשרואה להטיב לאדם צעוה מן הטובות והוא אינו מוכן לקבל הטובה ההיא, אזי מן השמים יצוא לו התעוררות כ"ל כדי שיהי ראוי לקבל טובה גופניות ההיא, וזהו צרור והאמן

זה, ותרי תמיכי מידכר דכירי איך הקצ"ה פונה להטיב לגופינו כ"ל ולא עוד אלא שמשורר נשמותינו לעשות הכנה רבה לזה, ואיך לא יתום ויחמול עלינו בעצם להשיבנו אליו בתשובה שלימה לא לתכלית עכ"ל כ"ל לתכלית אמיתי.

וזאת היתה תפילת ההוא דנחית ה"ל שאמר אתה חסת על קן ליפור היינו הגוף שהוא קן לשכונת הגשמה שהיא נמשלה לליפור גבי אנטינוס רבי וע"י מ"ש צהודשי תורה צפי מלרע סב), וא"כ אתה שחסת על קנו של ליפור חוס ורחם עלינו הליפור בעצם, כי הגוף הוא צער אדם משא"כ הגשמה היא האדם באמת, על כן יולדק לומר חוס ורחם עלינו על הגשמה, וחזר ואמר דבר יותר מתמיה לא מצעי שחסת על הקן אלא גם חסת ועוררת הליפור לאורך הקן כ"ל, והיינו אתה חסת על אותו ואת צנו היינו הגשמה חס לגוף והוא צנה ואתה חסת עליהם, חוס עלינו לתכלית השלימות כ"ל וא"ש וק"ל סב.

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה מכלל דיראה מילתא זוערתא היא, אין לגבי משה רבינו מילתא זוערתא היא. הנה לכאורה ה"ל צדלתי יראת שמים היא בידי שמים ולולי עזרתו ית"ש לא יגיע א' מאלף ליראה את ה', חוץ ממתי מעע אשר אינם לריכס סעד לתומכם כאצות ומרע"ה וכיוצא [תנחומא פר' נח סי' ה', ורש"י ר"פ נח], אצל זולתם ראה כמה תפלות התפלל דהע"ה בתמניי אפי על ככה, אך מה שאינו בידי שמים היא הצחירה שצלב שישתוקק אדם וירצה להיות עובד ה' ויתפלל על ככה, אותה השתוקקות לצד אינה בידי שמים והיא מצחירת אדם סה), ע"כ אמר [דברים ה' כ"ו] מי יתן וכה' לצבס זה ליראה אותו, לא אמר מי יתן ויראו אותו שזה אינו בידם, אלא מי יתן וכה' לצבס זה ליראה, שיהי חמדה בלבבם ליראה. על כן כשאמר מרע"ה מה ה' אלקיך שואל מעמך כ"ל ליראה פריך וכי יראה מילתא זוערתא היא הלא איננה בידי אדם והו"ל למימר מה ה' אלקיך שואל מעמך כ"ל לצב ליראה, ועל זה תירץ ש"ס אין לגבי משה דלא לריך סעד לתומכו לגבי ידי' מילתא זוערתא היא היראה עלמה סה).

המכנה בעריות משחקין אותו. תנא רב יוסף קלון אצוי וקלון אמו. זה איזה שנים ראיתי צערוך ערך כ"ן דבר מתמיה, שהוא מפרש המכנה בעריות, שאומר במקום אציק ואמך אצוי ואמו, כמו גבי יכבה ה' דסוף שבעות בעדות [ל"ו ע"ב] והוא לכאורה נגד הש"ס דסוגיון. ועלה בלבו ליישב קלת, דה"י קשה לבעל הערוך לפי פשוטו, מה בכך אם יתרגם המתרגם ע"ד דרוש שלא יגלה קלון אצותיו, והרבה דרושים יותר רחוקים נאמרים בתרגומים ובמדרשים

סד) בתו"מ, מהדורא תליתאי, פי' אמור, מ"ו טור ב' ד"ה אך, כתב מרן בע"ז: "בעטרת זקנים תמה האידך אנו מתפללים ודבקנו במצותיך הלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ונלע"ד הא גופא שמתפלל ומבקש מהקב"ה סיוע לקיום המצות ולהיות דבוקים בו, וזה פעולת ורצון אדם מעצמו ובידי אדם קרינן ב"י, עכ"ל. סה) חת"ס על התורה, דברים, ע' ל"ח ד"ה ואמרת. — [וראה הגהות שער יוסף שם].

ס) ר"ל דעונש הבעול ארמית דקנאין פוגעין בו, כסנהדרין פי"א ע"ב, הוא נעשה בפרהסיא.
סא) שו"ת אה"ע ח"א סי' צ"ג ד"ה ובאבני.
סב) דרשות ח"א ס"ג טור א' ד"ה ובמקום.
סב"י) ע"י בדרשות ח"ס כרך ב', רי"ח טור ג'.
סג) חת"ס עה"ת דברים, פי' תצא, ד"ה מס', ותו"מ קמא שם ד"ה והארכת.

והרחיקו, והזכיר שה שהוא כאובד. ולכך ביאר בכאן ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך. ואמר וכן תעשה לחמורו שהיא בהמה טמאה. ואמר וכן תעשה לשמלתו אע"פ שאין השמלה חביבה על בעליה כבעלי חיים ואין ההפסד מצוי בה כהם שאפשר (א) שימותו. וכן תעשה לכל אבידת אחיך – כל כלי ביתו אע"פ שאינם חביבין כשמלתו אשר יבסה בה.

ועל מדרש רבותינו [בספרי כאן ובכ"מ כו, א-לא, א] הוסיף עוד בכאן דברים רבים, כגון והתעלמת – פעמים שאתה מתעלם, השב – אפילו מאה פעמים, תשיבם – אפילו לגנתו ולחורבתו, והחזרה בסימנים, ודברים אחרים נדרשים בפרשה.

(ב) ואם לא קרוב אחיך אליך. שאינו קרוב אצלך, כי אינך מתחייב ללכת אל ארץ אחרת עם האבידה להשיבה אליו, או שלא ידעת אותו כלל. ובספרי [כאן]: "אין לי אלא קרוב, רחוק מנין, ת"ל ולא ידעתו". ואם כן יאמר ואם לא קרוב אליך בעירך שתשאל עליו ותדעהו, ויהיה עמך עד דרוש אחיך אותו.

(ד) והוסיף במצות הטעינה להזהיר עליו במצות לא תעשה, כי בתורה אמר [בשמות כג, ה] "עזוב תעזוב עמו" – מצות עשה. ועוד הוסיף נופלים בדרך, כי שם אמר "רובץ תחת משאו", ולא הזכיר שם רק החמור, שדרכו לטעון משוי גדול וירבץ תחתיו. ואמר בכאן [בפסוקים ב' וד'] אחיך ושם "אויבך" [בפסוק ד'] ו"שונאך" [בפסוק ה'] לאמר תעשה עמו כן ותזכור האחוה ותשכח השנאה.

(ו-ז) כי יקרא קן צפור לפניך. גם זו מצוה מבוארת, מן "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" [בויקרא כב, כח], כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם, או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אע"פ שהתיר השחיטה במין ההוא, והנה ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיות להם דרוך לעוף כאלו יכרית במין ההוא.

תכלת מרדכי

(א) כי יקרא קן צפור. על מצודע י"ד ד'.

כור זהב

[ב] ובספרי אין לי אלא קרוב מחויב בהשבה רחוק מנין ת"ל ולא ידעתו ואספתו, הא ביודעו חייב בהשבה אף ברחוק וא"כ לדברי הספרי א"א לפרש כפי הרב אלא שיאמר הכתוב ואם לא קרוב אחיך אליך וע"כ ולא ידעתו דאז ואספתו אבל ביודעו מחויב אף ברחוק. וממה שדייק הרב בעירך משמע שדעתו לומר דמה שמשוה הספרי קרוב ורחוק היינו ששניהם בעיר אחת אבל בארץ אחרת ודאי שאין מחויב לחזור אחריו אף לדברי הספרי כך משמע ממנהרי"א.

כסף מזוקק

(א) ואין ההפסד מצוי בה בהם שאפשר שימותו. צ"ל מצוי בהם כמוהם שאפשר שימותו.

(1) דנאמר שם: "וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב", וז"ל בתו"ד: ובעלי הפשט אומרים כי כל עוף יקרא צפור, ממה שאמר צפור שמים ודגי הים (תהלים ח ט), כל צפור כל כנף (בראשית ז יד), בן אדם אמור לצפור כל כנף (יחזקאל לט ז), וכן ואת הצפור לא בתר (בראשית טו ז) על תורים ובני יונה. והנכון בעיני, ששם צפור כלל לעופות הקטנים המשכימים בבקר לצפצף ולשורר, מלשון ארמית צפרא, וכן ישוב ויצפור (שופטים ז ג), ישכים בבקר, אמר "צפור שמים" עליהם, כי הם לרובם יגביהו לעוף בשמים ו"כל צפור כל כנף", שני מינין, כל הקטנים וכל הגדולים, כי יקרא קן צפור לפניך (דברים כב ו), הם הקטנים שהן רבים, שאפילו בקטניהם יחוס וכו', ע"ש.

וּכְתַב ^ב הַרְבַּ בְּמִוְרָה הַנְּבוּכִים וְג. ^{מח} כִּי טַעַם שְׁלוּחַ הַקֵּץ וְטַעַם "אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַיּוֹם אַחֵר" כְּדֵי לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יִשְׁחַטּוּ הַבָּן לְעֵינֵי הָאֵם, כִּי יֵשׁ לְבַהֲמוֹת דֹּאגָה גְדוּלָה בְּזֶה וְאֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין דֹּאגַת הָאָדָם לְבַהֲמוֹת עַל בְּנֵיהֶם, כִּי אֶהְבֵּת הָאֵם וְחַנוּתָהּ לְבְנֵי בִטְנָה אֵינֶנּוּ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַשְּׂכַל וְהַדְּבוּר אֲבָל הוּא מְפַעֵלֶת כַּח הַמַּחֲשֶׁבֶת הַמְּצוִיָּה בְּבַהֲמוֹת כִּאֲשֶׁר הִיא מְצוִיָּה בָאָדָם. וְאִם כֵּן אֵין עֵיקַר ^ב הָאִיסוּר בְּאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ רַק בְּבְנוֹ וְאוֹתוֹ, אֲבָל הַכֹּל הִרְחַקָהּ. וְיֹתֵר נִכּוֹן בְּעֵבֹר שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר. וְאָמַר הַרְבֵּי: וְאֵל תִּתְמָה עָלַי מִמֵּאֲמַר הַחֲכָמִים ^{בכרכות לג, ב ובמגילה כה, א} הָאוֹמֵר עַל קֵץ צְפוּרָה יִגִּיעוּ ^ב רַחֲמִיךָ, כִּי זֶהוּ אַחַת מִשְׁתֵּי סְבִירוֹת, סְבִירַת מִי שִׁירָאָה כִּי אֵין טַעַם לְמִצְוֹת אֵלֹא חֲפִץ הַבוֹרֵא, וְאֵנְחָנוּ ^ב מִחֲנִיקִים בְּסִבְרָא הַשְּׁנִיָּה שִׁיְהִיָּה בְּכָל הַמִּצְוֹת טַעַם.

וְהוֹקֵשָׁה לוֹ ^ו שֶׁם בְּפ"כ"ו עוֹד מֵה שֶׁמִּצְאָ בְּב"ר ^{מה, א}: "וְכִי מָה אֵיכַפֵּת לוֹ לְהַקְבִּי" בֵּין שׁוֹחֵט מִן הַצְּוֹאֵר לְשׁוֹחֵט מִן הָעוֹרֶף, הֵא לֹא נִתְּנוּ הַמִּצְוֹת אֵלֹא לְצַרְףּ בְּהֵן אֵת הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר ^{במשלי ל, ה} כָּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה".

זֶה הָעֵנִין שְׁגוֹר הַרְבַּ בְּמִצְוֹת שִׁישׁ לָהֶם טַעַם – מְבוֹאֵר הוּא מֵאֵד, כִּי בְּכָל אַחַת טַעַם וְתוֹעֵלַת וְתִיקוֹן לָאָדָם מְלֻבָד שְׂכָרָן מֵאֵת הַמִּצְוָה בְּהֵן יֵת', וְכִבְר אִמְרוּ ז"ל ^{בסנהדרין כא, ב} "מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְּגַלּוּ טַעֲמֵי תוֹרָה וְכוּ'", וְדִרְשׁוּ ^{בפסחים קט, א} "וְלִמְכַסֵּה עֵתִיק – זֶה הַמְּגַלָּה דְּבָרִים שְׂכִיסָה עֵתִיק יוֹמִין, וּמֵאֵי נִידָה, טַעֲמֵי תוֹרָה". וְכִבְר דִּרְשׁוּ בַּפְּרָה אֲדוּמָה ^{בבבב"ר יט, ג} שֶׁ"אִמַר שְׁלֹמֹה עַל הַכֹּל עֲמַדְתִּי וּפְרָשָׁה שֶׁל פְּרָה אֲדוּמָה חִקְרָתִי וּשְׂאֵלְתִי וּפְשַׁפְשַׁתִּי, אִמְרַתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי

תכלת מרדכי

ב) הַטַּעַם בְּשִׁנְיָהֶם – וְכַתֵּב הַרְבֵּי. עֵי חֲתָם סוֹפֵר חֶלֶק אוֹ"ח סִי ק' הַנִּפְקָא מִינָה בְּטַעֲמָם², וְעֵי עוֹד בְּסִפְר עֲבוּדַת הַקּוֹדֵשׁ חֶלֶק הָעֲבוּדָה פֶּרֶק ג'³.

כור זהב

ג) וְאִם כֵּן אֵין עֵיקַר הָאִיסוּר, וְר"ל כִּי לְדַבְרֵי וְיֹתֵר נִכּוֹן שֶׁהַכֹּל בְּעֵיקַר הָאִיסוּר בְּעֵבֹר שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר. הַרְמַב"ם אֵין עֵיקַר הָאִיסוּר רַק בְּבְנוֹ וְאוֹתוֹ אֲבָל אִסְרָה ^ג הָאוֹמֵר עַל קֵץ צְפוּרָה, שֶׁאִמְרוּ מִשְׁתַּקֵּץ אוֹתוֹ תוֹרָה גַּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ מִשּׁוֹם הִרְחַקָהּ אֲבָל הַרְמַב"ן אוֹמֵר שְׁעוֹשֶׂה מְדוּתֵיּוֹ רַחֲמִים וְאֵינֶם אֵלֹא גְזֵרוֹת.

2) שְׁדָן שֶׁם בְּתוֹבָה בְּאֶחָד שְׁפוּגַע בְּקֵן וְלֹא צָרִיךְ אֵת הַבְּנִים, הָאֵם הַמְּצוּה שֶׁל שִׁלּוּחַ הַקֵּץ נִאֲמָרָה דּוּקָא אִם לּוֹקַח אֵת הַבְּנִים אוֹ לֹא, וְז"ל בְּתוֹרָה: וְעֵיין רַמְב"ן בְּנִימוּקֵי חוּמֵשׁ שֶׁלּוֹ (דְּבָרִים כב, ו) כְּתַב עַפ"י רַמְב"ם בְּמִוְרָה נְבוּכִים וְכוּ"כ בְּס' הַחֲנוּךְ לְהַרְאָה (מִצְוָה תְּקַמ"ה) בְּטַעַם הַמִּצְוָה הַהִיא שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר לְעַקוֹר אִם עַל בְּנִים, דֹּא ע"ג דֹּאסוֹר לּוֹמַר עַל קֵץ צִיפּוֹר יִגִּיעוּ רַחֲמִיךָ וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ רַחֲמֵי עַל בְּעֵלֵי חַיִּים כָּל שֶׁהוּא לְצוֹרֵךְ אָדָם דֹּא"כ הִיא אִסוּר לְשַׁחֹט בְּע"ח, אִךְ גְּזִירוֹת הֵן עֲלֵינוּ שֶׁלֹּא נִלְמוּד לְהַתְאַכֹּזֵר וְנִתְקַן מְדוּתֵינוּ ע"ש. וְהֵנָּה לְפִי טַעַם זֶה מְבוֹאֵר דֹּאם אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָנִים, לֹא מִיִּבְעִיא דֹּאֵינוֹ מַחֲוִיב לְשַׁלַּח הָאֵם אֵלֹא אַכְזוּרִיּוֹת נְמִי עֲבִיד, וּבְמִקּוֹם שֶׁנִּלְמוּד שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר אֲדַרְבַּא נִרְגִיל עֲצֻמּוֹ בְּאַכְזוּרִיּוֹת וְלַצַּעַר בְּעֵלֵי חַיִּים עַל מִגֵּן לְגִרְשָׁה הָאֵם מֵעַל בְּנִיָּה וְצַעַר בְּע"ח דֹּאורִייתָא, אֵלֹא שְׂכַתְּב רַמְב"ן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ רַחֲמֵי עַל ב"ח אִם הוּא לְצוֹרֵךְ הָאָדָם, אֲבָל אִם אֵינֶנּוּ לְצוֹרֵךְ אָדָם שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָנִים אַכְזוּרִיּוֹת הִיא זֹו לְגִרְשָׁה הָאֵם מֵעַל בְּנִים וְכוּ'. וְהֵנָּה בְּתַשׁוּ' חֲכָם צְבִי (ס' פג) פְּשִׁיטָא לִיָּה דֹּאֵינוֹ מַחֲוִיב לִיקַח הַבְּנִים אֵלֹא יִכּוֹל לְשַׁלַּח גַּם שְׁנֵיהֶם הָאֵם וְהַבְּנִים, וְהֵאֵי וְהַבְּנִים תְּקַח לָךְ אֵינוֹ אֵלֹא כְּמוֹ שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכְתְּךָ, וּמוֹכִיחַ כֵּן וְכוּ'. אִמְנָם בְּתַשׁוּ' חו"י סִיִּים טַעַם בְּשֶׁם ס' הַזְּהוּרָה בְּשִׁלּוּחַ הָאֵם לְעוֹרֵר יִלְלַת אִימָא עֵילָאָה עַל בְּנִיָּה, אִם כֵּן מִצְוָה לְהַדִּיר אַחֵר קֵן כְּדֵי לְעוֹרֵר רַחֲמֵי אִימָא עֵילָאָה עַל בְּנִיָּה וְלִפ"ז לִיכָא מִשּׁוֹם אַכְזוּרִיּוֹת, דֹּאפִילוּ אִם לְצוֹרֵךְ הַנֶּאֱתָא אָדָם לֹא הִגִּיעוּ רַחֲמֵי שְׁמִים עַל בְּע"ח, מְכ"ש לְצוֹרֵךְ מִצְוָה. אִךְ ש"ס דִּילָן ע"כ לֹא ס"ל הִכִּי דְהִרִי לְהַנ"ל תֵּינָה בּוֹמֵן שְׂאֵין בְּהַמ"ק קִיִּים, אִךְ בּוֹמֵן שְׁבַהֲמ"ק קִיִּים כְּגוֹן בִּימֵי דוֹד וְשְׁלֵמָה דְסִיְהִרָא קָמָה בְּשִׁלְיֻמוֹתֵי' וְאִם הַבְּנִים שְׂמַחָה וּמְכ"ש לְע"ל בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ מֵאֵי אֵיכָא לְמִימַר, וְאִם נִדְחוּק בְּזֶה דְמ"מ צָרִיכָא הַתְּעוֹרְרוֹת לְעֵילָא א"כ ר"פ שְׁלוּחַ הַקֵּץ (קָלָה, ב) דִּתְנֵן בְּפִנֵּי הַבֵּית וְשֶׁלֹּא בְּפִנֵּי הַבֵּית וּמִסִּיק בְּש"ס שֶׁהוּא שֶׁלֹּא לְצוֹרֵךְ ע"ש, וְקִשָּׁה הֵא צָרִיכָה רַבָּא כְּנ"ל דְהוּא סְד"א בְּפִנֵּי הַבֵּית לֹא יִצְטָרֵךְ לְשַׁלַּח קַמ"ל, אַע"כ ש"ס דִּילָן לֹא ס"ל כְּזוּהַר הַנ"ל, וְיִדְוַע הִיכִי דְפִלְגִי הַנְּגַלָּה עִם הַנִּסְתָּר אֵין לָנוּ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת וְהַנְּגַלוֹת לָנוּ וְלְבָנֵינוּ וְכוּ'. ע"ש. 3) הוּבָא לְשׁוֹנוֹ בְּהַעֲרָה 5.

[בקהלת ג, כג]. ואמר ר' יוסי ב"ר חנינא [שם יט, ו]: "אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעם פרה אדומה אבל לאחרים חוקה, דכתיב [בזכריה יד, ו] והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, יקפאון כתיב, דברים המכוסים מכס בעולם הזה עתידין להיות צפויים לעולם הבא, כהדין סמיא ^זדצפי, דכתיב [בישעיה מב, טז] והולכתי עורים בדרך לא ידעו, וכתיב [שם] אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים... שעשיתים לר' עקיבא". הנה ביארו שאין מניעות טעמי תורה ממנו אלא עורון ^טבשכלנו, ושכבר נתגלה טעם החמורה שבהם לחכמי ישראל. וכאלה רבות בדבריהם, ובתורה ובמקרא דברים רבים מודיעין כן, והרב הזכיר מהן.

אבל אלו ההגדות אשר נתקשו על הרב כפי דעתי ענין אחר להם, שרצו לומר שאין התועלת במצות להקב"ה בעצמו יתעלה, אבל התועלת באדם עצמו, למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה, או לזכור הנסים ונפלאות הבורא ית' ולדעת את השם. וזהו "לצרוף בהן" – שיהיו ככסף צרוף, כי הצרוף כסף אין מעשהו בלא טעם אבל להוציא ממנו כל סיג, וכן המצות להוציא מלבנו כל אמונה רעה ולהודיענו האמת ולזוכרו תמיד.

ולשון זו האגדה עצמה הזכרה בילמדנו בפרשת זאת החיה [בתנחומא שמיני חז]: "וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל או נוחר ואוכל, כלום אתה מועילו או כלום אתה מזיקו. או מה איכפת לו בין אוכל טהורות או אוכל טמאות. אם חכמת חכמת לך [במשלי ט, יב] – הא לא נתנו המצות אלא לצרף את הבריות, שנאמר [בתהלים יב, ז] אמרות ה' אמרות טהורות, ונאמר [במשלי ל, ה] כל אמרת אלוה צרופה, למה, שיהא מגין עליך". הנה מפורש בכאן שלא באו לומר אלא שאין התועלת אליו יתעלה, שיצטרך לאורה כמחושב מן המנורה, ושיצטרך למאכל הקרבנות וריח הקטורת כנראה מפשוטיהם. ואפילו הזכר לנפלאותיו שעשה, שצוה לעשות זכר ליציאת מצרים ומעשה בראשית, אין התועלת לו, רק שנדע אנחנו האמת ונזכה בו עד שנהיה ראויים להיותו מגין עלינו, כי דיבורנו וסיפורנו בתהלותיו מאפס ותוהו נחשבו לו. והביא ראיה מן השוחט מן הצואר והעורף לומר שכלן לנו ולא להקב"ה, לפי שלא יתכן לומר בשחיטה שיהא בה תועלת וכבוד לבורא יתעלה בצואר יותר מן העורף או הניחור, אלא לנו הם, להדריכנו בנתיבות הרחמים גם בעת השחיטה. והביא ראיה אחרת: "או מה איכפת לו בין אוכל טהורות", והם המאכלים המותרים, "לאוכל טמאות", והם המאכלים האסורים שאמרה בהם התורה [בויקרא יא, ח ולעיל יד, ז]

תכלת מרדכי

ג) מניעות טעמי התורה – עורון בשכלנו. עי' קדושים י"ט י"ט⁴.

כור זהב

ד) כהדין סמיא דצפי, כסומא שנפתחו עיניו כך [ה] שעשיתים לר' עקיבא, צ"ל שכבר פירשתים לר"ע יתפתחו עיני ישראל בתורה לעתיד.

4) דנאמר שם: "את חוקתי תשמרו בהמתן לא תרביע כלאים שרך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", וז"ל: חוקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר, לשון רש"י ולא הזכירו רבותינו שיהיה הטעם נעלם ושיהיו יצר הרע ואומות העולם משיכים עליהם, אלא בלבישת שעטנו, לא בכלאי הבהמה. ואין הכוונה בהם שתהיה גזרת מלך מלכי המלכים בשום מקום בלא טעם, כי כל אמרת אלוה צרופה (משלי ל ה), רק החקים הם גזירת המלך אשר יחוק במלכותו בלי שיגלה תועלתם לעם, ואין העם נהנים בהם אבל מהרהרין אחריהם בלבם ומקבלים אותם ליראת המלכות, וכן חוקי הקב"ה הם הסודות אשר לו בתורה שאין העם במחשבתם נהנים בהם כמשפטים. אבל כולם בטעם נכוו ותועלת שלימה וכו'. עיי"ש.

"טמאים הם לכם". וְרָמְזוּ שֶׁהוּא לְהוֹתֵנוּ נְקִי הַנֶּפֶשׁ, חַכְמִים, מְשֻׁכְלֵי הָאֱמֶת, וְאָמַר "אִם חִכְמַת לֶךְ". הַזְכִּירוּ כִּי הַמְצוֹת הַמַּעֲשִׂוֹת, כְּגוֹן שְׁחִיטַת הַצֹּאֵר, לְלַמְדֵנוּ הַמְדוֹת הַטּוֹבוֹת, וְהַמְצוֹת הַגְּזוּרוֹת בְּמִינֵים לְזַקֵּק אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ, וְכִמוּ שֶׁאִמְרָה תּוֹרָה [בְּיֻקְרָא כ, כה] "וְלֹא תִשְׁקְצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּבַהֲמָה וּבַעֲוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמוֹשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטָמֵא", אִם כֵּן כָּלֵן לְתוֹעֵלַתְנוּ בְּלִבְד. וְזֶה כִּמוּ שֶׁאִמְרָא אֵלֵיהוּא [בְּאִיּוֹב ל, ה] "אִם חִטָּאת מַה תִּפְעַל בּוֹ, וּרְבוּ פִשְׁעֶיךָ מַה תַּעֲשֶׂה לּוֹ", וְאָמַר [שֵׁם בַּפְסוּק ז] "אִם צְדָקָת מַה תִּתֵּן לוֹ, אִם מִיָּד יִקַּח". וְזֶה דְבַר מוֹסְכֶם בְּכָל דְּבָרֵי רְבוּתֵינוּ. וְשָׂאֵלוּ בִירוּשָׁלַיִם יְבַנְדְּרִים [פ"ט ה"א] אִם פּוֹתַחֵין לְאָדָם בְּכַבּוּד הַמְקוֹם בְּדְבָרִים שְׁבִינֵינוּ לְבִין הַמְקוֹם, וְהַשִּׁיבֵנוּ עַל הַשְּׂאֵלָה הַזֹּאת "אִי זֶה הוּא כְבוֹד הַמְקוֹם, כְּגוֹן סוֹכָה שְׂאִינִי עוֹשֶׂה לְוֹלֵב שְׂאִינִי נוֹטֵל תְּפִילִין שְׂאִינִי מְנִיחַ, וְהֵינֵנוּ כְבוֹד (ב) הַמְקוֹם, מִשְׁמַע דְּלִנְפְשִׁיהָ מִמֶּשׁ הוּא דְמַהֲנִי, כַּהֲדָא אִם צְדָקָת מַה תִּתֵּן לוֹ אִם מִיָּד יִקַּח וְחִטָּאת מַה תִּפְעַל בּוֹ וּרְבוּ פִשְׁעֶיךָ מַה תַּעֲשֶׂה לּוֹ", הִנֵּה בִיאוּרֵנוּ שְׂאִפִּילוּ הַלּוֹבֵב וְהַסּוֹכָה וְהַתְּפִילִין שְׂעוּהָ בְהֵן [בְּשִׁמּוֹת יג, ט] שִׁיחֵיו "לְאֹתָ עַל יָדֶךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ... כִּי בִיד חֻזְקָה הוֹצִיאֶךָ ה' מִמִּצְרַיִם" אֵינֵן לְכַבּוּד ה' יִתְבָּרַךְ אֲבָל לְרַחֵם עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ. וְכַבֵּר סִדְרוֹ לָנוּ בְּתַפְלַת יוֹם הַכַּפּוּרִים [בְּנַעֲיִלָה] "אֲתָה הִבְדַּלְתָּ אֲנוֹשׁ מֵרֹאשׁ וְתִכְרִיחֵהוּ לְעַמּוּד לְפָנֶיךָ, כִּי מִי יֹאמֵר לֶךְ מַה תִּפְעַל וְאִם יִצְדַּק מַה יִּתֵּן לֶךְ". וְכֵן אָמַר בְּתוֹרָה [לְעִיל י, יג] "לְטוֹב לֶךְ", כֹּאֲשֶׁר פִּירְשְׁתִּי [שֵׁם]. וְכֵן [לְעִיל ג, כד] "וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֵה... לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים", וְהַכּוֹנֵה (א) בְּכָלֵן לְטוֹב

כור זהב

[ו] בִירוּשָׁלַיִם בְּנְדָרִים כו' מִשְׁמַע דְּלִנְפְשִׁיהָ, ר"ל דְּבִירוּשָׁלַיִם מִקְשָׁה דְּמִשְׁמַע לָן מִקְרָא דְּלִנְפְשִׁיהָ מֵהֵנִי לֹא לְמַקְוֵם.

כסף מזוקק

(ב) וְהֵינֵנוּ כְבוֹד הַמְקוֹם. מִשְׁמַע דְּלִנְפְשִׁיהָ מִמֶּשׁ הוּא לְנַפְשִׁיהָ הוּא דְמַהֲנִי וְלֹא כְבוֹד הַמְקוֹם הוּא. דְמַהֲנִי, וְזֶהוּ ג"כ מִלְשׁוֹן יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הַקְשָׁה זֶה כְבוֹד (ג) וְהַכּוֹנֵה בְּכּוֹלֵן. עֵינֵן עֲבוּדַת הַקּוֹדֶשׁ פֶּרֶק ג' מִחֻלֵּק הַמְקוֹם בְּתַמִּיחָה פ"י הֵלֵא מִשְׁמַע מִפְסוּקִים הָאֵלֵנוּ דְרַק הַעֲבוּדָה.⁵

(5) וז"ל: ראינו לרבותינו ז"ל דבר יראה מפשוטו שהוא סותר מה שקובל וקויים כמה שאין ספק בו כלל והוא היות העבודות לצורך גבוה גם כן כמו שהוכחנו מן הכתובים ומדברי רבותינו ז"ל בפרקים הקודמים והזכרנו מזה בפתיחת זה הספר, והוא שהם עליהם השלום אמרו במדרש ילמדנו פרשת שמני בזה הלשון וכי מה איכפת לו להקב"ה כששוחט בהמה ואוכל או נותר ואוכל, כלום אתה מועיל כלום אתה מזיק, או מה איכפת ליה אוכל טהרות לאוכל טמאות שנאמר אם חכמת חכמת לך הא לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות שנאמר אמרת ה' צרופה וגו' למה שיהא מגן עליך שנאמר מגן הוא לכל החוסים בו ע"כ. אשר יראה בתחילת המחשבה דלא איכפת ליה לשוחט ואוכל או מנבל ואוכל או אוכל טהרות או טומאות שאין דבר מאלו וכיוצא בהם מזיק או מועיל ואין דבר מגיע לו כלל, וכמו שיראה מפשט הכתובים שאמרו החפץ לשר-י כי תצדק ואם בצע כי תתם דרכיך והם דברי אליפז לאיוב, ואמר לו אליהוא אם חטאת מה תפעל בו וגו' אם צדקת מה תתן לו וגו' לאיש כמוך רשעך וגו' ואמר שלמה המלך ע"ה אם חכמת חכמת לך וגו', אשר מכל זה יראה שאין טובות האדם ורעותיו נוגעות כלל לגבוה כי אם אל פועלם בלבד, וכבר התבאר מדברינו הפך זה והוא האמת אשר אין ספק בו והוא קבלה אמיתית מקובלת ביד חכמי האמת קבלה איש מפי איש. ומפני אריכות הדברים אביא את עיקר דבריו שהוכיח מהזהיר כי הטובות והרעות שאנו עושים משפיעים גם על גבוה, וכן הביא שבאיכה רבתי אמרו בזה הלשון רבי יהודה בן רבי סימון בשם רבי לוי בר טרפא בזמן שישאל עושיין רצונו של הקב"ה מוסיפין כח בגבורה כמה דאת אמרת ועתה יגדל כח אד-ני, ובזמן שאין עושיין רצונו של הקב"ה כביכול מתישין כח גדול של מעלן דכתיב צור ילדך תשי ע"כ, רואים שמעשינו נוגעים לכוחו הגדול של מעלה. וכתב בהמשך דבריו, והרב המורה בחלק שלישי פרק כ"ו מספרו אמר בזה הלשון מצאתי לחז"ל דבר בכראשית רבה יראה ממנה בתחילת מחשבה שקצת מן המצוות אין להם סיבה אלא צוואה לבד ולא כוון בהם תכלית אחרת ולא תועלת נמצאת, והוא מאמרם שם וכי מה איכפת ליה לקב"ה בין מי שישחט מהצוואה למי שישחט מן העורף הרי אומר לא נתנו מצוות אלא כדי לצרף בהם את הבריות שנאמר אמרת ה' צרופה. ועם היות המאמר הזה נפלא מאד שלא ימצא לו דומה בדבריהם פירשתי אני בו פירוש תשמעהו עתה עד שלא נצא מסדר דבריהם כלום ולא נפרד מזו השורש המוסכם עליו והוא. היות כל המצוות בוקש מהם תכלית מועילה במציאות כי לא דבר ריק הוא ואמר לא

לנו ולא לו יתעלה ויתברך, אבל כל מה שנצטוונו שיהיו בריותיו צרופות ומזוקקות בלא סיגי מחשבות רעות ומדות מגונות.

וכן מה שאמרו [בברכות שם ובמגילה שם] "לפי שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות" לומר שלא חס האל ית' על קץ צפור ולא הגיעו רחמיו על אותו ואת בנו, שאין רחמיו מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר, כי האכזריות תתפשט בנפש ה"האדם, כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והיחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד, ומפני זה אמרו [בקידושין פב, א] "טוב שבטבחים שותפו של עמלק". והנה המצות האלה בבהמה ובעוף אינן רחמנות עליהם אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות וכן יקראו הם כל המצות שבתורה, עשה ולא תעשה, גזרות, כמו שאמרו [במכילתא שמות כ, ב] במשל המלך הנכנס למדינה, "אמרו לו עבדיו גזור עלינו גזירות, אמר להם כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזירות, כך אמר הקב"ה, קבלתם מלכותי – אנכי ה' אלהיך, קבלו גזרותי – לא יהיה לך וכו'".

תכלת מרדכי

ד) כי האכזריות התפשט בנפש האדם. ע"י ראה (ה) טוב שבטבחים שותפו של עמלק. ע"י תוי"ט י"ד כ"א. סוף מסכת קדושין⁶.

אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני אני י"י דובר צדק מגיד מישרים. ואשר צריך שיאמינהו כל מי שדעתו שלמה בזה העניין הוא מה שאספרהו והוא, שכלל המצוות יש להם סיבה בהכרח ומפני תועלת אחת צוה בה אבל חלקיה הם אשר נאמר בהם שהם למצוה לבד, והמשל בו שהריגת בעלי חיים לצורך המזון הטוב מכוארת התועלת כמו שאנחנו עתידים לבאר אמנם היותו בשחיטה לא בנחירה ובפסיקת הוושט והגרירת במקום מיוחד אלו וכיוצא בהם לצרוף בהם את הבריות וכן יתבאר לך ממשלם שוחט מן הצוואר לשוחט מן העורף, וזכרתי לך זה המשל מפני שבא בדבריהם ז"ל שוחט מן הצוואר לשוחט מן העורף אבל אמיתת הדבר כן הוא, כי כאשר הביא ההכרח לאכילת בעלי חיים כוון למיתה הקלה עם קלות המעשה שאי אפשר הכאת הצוואר אלא בסוף וכיוצא בו והשחיטה אפשר בכל דבר ולכרוך מיתה קלה התנו חידוד הסכין, עכ"ד. ויש לדון אחריהם ולומר שאם יספיק טעמו לפי דעתו במה שאמרו בכ"ד וכי מה איכפת ליה להקב"ה בין מי שישחט מהצוואר למי שישחט מן העורף הנה לא יספיק במה שאמרו במדרש ילמדנו או מה איכפת לו אוכל טהרות לאוכל טמאות שיראה מדבריהם אלה שהם גוזרים על קצת מצוות בכלל שהם למצווה לבד ולא כוון בהם תכלית אחרת לא חלקיהם בלבד. ונראה מדבריהם ז"ל שלקחו המשל באלו ומהם יוכן לשאר המצוות כלן, אמר בויקרא רבה פרשת שמיני זאת הבהמה היא הוא דכתיב כל אמרת אלוה צרופה רב אמר לא נתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהם את הבריות וכל כך למה שנאמר מגן הוא לכל החוסים בו עד כאן, וכן נראה ממשמעות כל אמרת אלוה צרופה והם ז"ל על כלל המצוות אמרו. וזה אמרו במדרש שוחר טוב אמר רב לא נתן הקב"ה את המצוות לישראל אלא כדי לצרף אותם שנאמר אמרת י"י צרופה, הרי כל דבריהם מכוונים על כלל המצוות ולא קצתם כדעת הרב, והאריך עוד עיי"ש, וכתב בסוף דבריו נמצאו אם כן המצוות כולם וחלקיהם גורמות הצירוף ההוא אשר הוא שלמות וחיבור העליונים אלו באלו והתחתונים נכללים וזוכים אל השלמות ההוא וא"כ אין במצוות דבר או חלק שלא כוון בו תכלית ותועלת בהצלחת הנפש ויחוד השם הגדול בכבודו כידוע ליודעי האמת, ולהורות שאין דבר או סיפור בתורה שלא כוון בו תועלת זה, וכ"ש המצוות ככללם וחלקיהם אמר אדון הנביאים ע"ה שימו לבבכם לכל הדברים וגו' כי לא דבר ריק הוא מכם וכל מיני השלימיות וההצלחות דבקים בדברים ההם ונמשכים מהם, והוא אמרו כי הוא חייכם והם חיי העולם הבא ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה לומר שמהם נמשכים חיי העולם הזה גם כן, עכ"ל. (6) וז"ל: רבי יהודה אומר משמו – לשון רש"י של אבא גוריא. החמרים רובן רשעים מפני לסטיות. הגמלים רובן כשרים שפורשין למדברות למקום גדודי חיות ולסטים ויראים לנפשם ומשברים לבן למקום. הספנים רובן חסידים שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלים. טוב שברופאים לגיהנם, אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא. טוב שבטבחים, ספיקי טרפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן. ע"כ לשון רש"י. ושותפו של עמלק לא ניחא, דמה ענין עמלק למאכיל טרפות. ולכן נראה לפרש טוב שבטבחים הוא אכזרי ומזוג רע, והוא שותפו של עמלק האכזרי שזינב כל הנחשלים, ולא היה אומה ולשון שנזדווגו בישראל אחר שיצאו ממצרים והנסים שנעשו להם. כי אם עמלק ראשונה, וזה מורה על אכזריות לבבו שלא שם אל לבו הנסים והנפלאות שנעשו לישראל והמכות של מצרים במצרים ועל הים אלא אכזריותו וזדונו הכריעו לך כמ"ש (דברים כ"ה) ולא ירא אלהים. עכ"ל.

לעשות לעמנו כחם רוח לא חסרה תור' אלא שלא ית' לעשות כן ואל"כ יפה דרש בספר' שני' זכה לזכר:

אמנם בחשו' מו' קיים טעם בזה כ' הוזהר בשילוח האדם לעורר ילנה חימה ויגלה על צביה אם כן מורה להכיר אחרון כדי לעורר

רחמי אומר עינאלה על צביה ולפי' ליכא וקום אחרות לחשי' אם ללודך נהיה דאם לא הניעו רחמי שמים על צבי' ונכ' ללודך ללודך אף ש'ם דילג' ע"כ לא כ' הכי דהכי להל' חינה זומן שאין בהו"ק קיים אף בזמן שבהו"ק קיים כגון ציני' רוד' וטענה דקיסתא קומה בשליומחור ואם הצביה שומה ומכ' לנכ' במהרה ציני' מלי' איכא ליימור ואם כדמוקדו' דמ"א למיכא התעוררת לעינאלה ח"כ ר"ש שילוח הקור' דחנן צפי' הציה וטענה צפי' הציה ומקיק צ'ם טענה שלא ללודך ע"ש וקשה הא למיכא רבא ככ"ל דהוה קד"א צפי' הציה לא ילמוד לשלח קומ"ל חשי' ש'ם דילג' לא כ' הוזהר הב"ל ודוע היכי דפליגי הנגלה עם הכתוב אין לכו' עסק בנכסותיה והעלות לכו' ולצביה:

ועכ"פ לטעמו של הוזהר צבצב וי"ט חסור לעורר ילנה לעינאלה והס' שלא להזכיר ולא לשתמוש תנא או שום פוסק לומר צבצב וי"ט לא יתבונן ויהי לכו' י"ל להרמז'ם דלר"ך לשלח ציור ולחושפה צבצביה ולשכחה ח"כ לא יציע' צמייקרה לידה דה"ל לידה גמורה ותכוון לתכלית הוללכה הדיא כי כך המורה ללודך חוטה ציורי ולשכחה ח"כ וכך היא מלוחו ופשיעה צ'י טקס שמיים מלוחה אלא חשי' צביה ומאסר לידה וי"ט עטובל ומוקלה איכא חסור לחשי' לפקח גל לחקו צבצב שחשור חסור וצבצב עלמו טענה ומוקלה או טולד חסור לחקו ומהצביל מלות חקיעה לגמרי כו"ט צמ"א כ"ס חקפ"ו כ"ט הכא שיקיים המולה צחול פשיטא שאסור ועמ"א ק' פנ"א קצ"ב אף לרש"י שכולל להפריח האם צ'י נביעה ידו וצ'י חסור לידה ומוקלה היא חפשי צבצב ולהוזהר הב"ל חסור ומשום ילנה חימה עינאלה אלא שאין חסור ידוע עד מה וצמועפלא מומי לא אדרשו:

עכ"פ היולת מזה נגדון שלפניו הפוגע צבצב בקן לייסור לא יציע' לטעמו של הוזהר לא יפריחו שלא לעורר ילנה עינאלה אלא חשי' עש"י הנגלה כיון שפ"י אורה העטם אינו ומחייב לחזור אחר מלוחו כ' כשאינו הולך צבצבי ח"כ להרמז'ם שנומיה שלוח צ'י חסור צדו"א חשי' להפריח ל"ל דלא שפיר דמי כיון דלרמז'ם לא י"ה מורה כנולד החסור שלא ללודך והצמחקה צ'ה אין רוח הכוונה טענה היעורר והל"א ואתחום בצרכה ח"כ פ"צ נביה ליום ו' עש"ק ג"ו טבח הקל"א לפ"ק ומש"ק קופר ומפס"ו:

תשובה קא

שלום וכ"ע ל"כ הכז המלח"ג המופלג צחור' חרין ושכן צביל פשי' עומד לתלפיות כס"ח מו"ה פייבל ל"י אדק"ק פאקש יע"ח:

ג"ה היום על ענה צחתי שחפלו ורננו לשנות ונהגה קראתינו צ"ח דספור דולג ונולד צ' ע"ב של הגאון מו"ה חלי' ויילנא ז"ל צ'ע"א ח"ם סיון חכ"ג ש"ש לנהוג ככפ"ו ומש' סופרים שהשלישי דולג מעולה וקסבי ואתה הכבש וצ"י השבת עולה שבת:

אעבור כי דל וחתה' צפרה הקורא עווד כ"א ע"ב פ' ר"ח היכן קורא חוטה וכו' זו לא שומעני כחלא צו שומעני וכו' עד הלכתא מלי הלכתא דולג' ואמלני' דולג' פירש"י שאם לא ילג הוא יח' לר"ך לשתחיל בצרעה פחות מו" פסקים ואם יקרא שבתה ון שהצ"ח קורא זה בילה עכ"ל וצחור דומפרש ל' חומעמודה ולא אדר"ח ואומנם מפרש ל' אדר"ח וטענה דמעמודה הילכתא למשימא דאנ"ג דמלתי צ'ם כחם פתחים הילכת' כחו שנוג'ין הגאון מו"ה חלי' ויילנא ז"ל הכ"ל שם וי"ט שזיק ר"ה ונקיני הילכתא למעמודה למשימא חשי' אדר"ח קלי והלוי דולג ורמז'ן הקשה מה מרויחה הא חי הדין קוראים כסדרן כהן ג' ולוי ג' ושלשי' צ' פסקים היתחיים עם פ' ציוס השבת לא היה אלא וקום היולאים דמשו"ה אין משיירי' פחות ונ"פ אכתי מה וטעניל שדולג האיכא וקום הכבכס וע"כ וקום דלג חפשי לא חיישין לכבכס ה"כ קקרא כסדרן ולא חישת ליוולאים וקום דלג חפשי והילכתא דש"ס חומעמודה קלי וי"ט הידי כשצ"א דכסגים כהר"ם והר"ן תי' צבצב דלש"י: דדולג ואין מתחילין ואין משייריים טעם ח' להם מ"ו חם הענין דחוק העמידו דבניהם שלא להסתיל ולא לשייר אלא כדלוג דק' דאין מתחילי' ואין משיירי' תקנה קצוה חק ולא יעבור ע"ש מילתא צבצב:

והנה חשיטה כרמז'ן ק' ח' מלי קאמר זו לא שומעני כיוולא זה שומעני והלא אינו כיוולא צבצב ומעמוד' דולג וצ"ח קורא כסדרן ומשייר פחות מו"פ ועוד לכו"ג מלי' ל"ל ואמלני' דולגין הלא צבדי' שכיני צבאש' קורא צבצבי ויהי קביע צח' וחי ס"ד האחרון דולג והשיר קורא צ' פסקי' ומצבצבתי וחי' מליה קביע ח"כ גם ויהי קביע צבצב' חשי' ח' הילכתא דולג ומיילא חומלני' דולגין ולמה הי' ל"ל חומלני' דולג חשי' אדר"ח קלי והוא ק' עטומה אהרמז'ן ז"ל:

ועתה זכינו לאור ס' ע"ב ש"ס מו"ה הגאון מו"ה עקיבא איג' ז"ל חנה חפשי' הב"ל דפירש' דאם לא ילג הוא יח' לר"ך להסתיל בצרעה פחות מו" פסקים פי' ואי' משום ככס' וק' אכתי מה

היעיל צדלגו אכתי איכא וקום ככס' והנה כבד ח' הר"ן לע"ל חצ"ג דחלה חששא היא צין צדלוג צין צמתחילין או משיירי' מ"ה יחא לחמו' צדלוג יחור ומטעם הב"ל ע"ס ולק"ת:

אמנם עוד הקשה ז"ל מ"ט לא פירש' צקיור אי השלישי דולג כנולד הראשון שיר צ' פסקים וגם השני עקור' צ' ומצבצבתי וחיה מויהי קביע שיר ג"כ צ' פסקים ע"כ טוב יחור אומלני' דולג וק' גדולה היא ועכנלע"ד דכהי דרש"י ומפרש אומלני' דולג חומעמודה דלשון חומלני' ומשום כן אדר"ח ה"ל למייר שר דולג חשי' חומעמודה קלי וי"ט ח"כ אי ס"ד טענה וקום חששא דלחן משיירי' צ' פעמים מש"כ דולג אלא פ"א חם כן אין ללמוד מלכ"ן ל"ח דליכא למייר כרמז'ן לא כדלג כלל וקרי כסדר ואם כן אין קאמר כיוולא צו שומעני חשי' ח"כ הפסוק ה"ל לא חסוק אדעתו' דהרי הי' חומרים דהילכתא כות' לא חסרי אלא מימלא דלחורלי' והפסוק חפשייתו דבשימא קלי חומלני' דולג משום דאם האחרון דולג כנולד מתחיל' צבצב' מו"ה ע"כ דולג האומלני' חשי' דלכתי איכא וקום הכבכס מ"ו טוב יחור דלג מלכתחיל או לשייר וכבצב חשי' ויחדשנו כן ומיילא כפשיט גם צד"ח הלו דולג חשי' דליכא וקום כככס' ודלג כרמז'ן כנולד גם רש"י ס"ל כהר"ף:

ועיינתי צום' קופרי' שלפניו ואינו כו"ט הגאון מו"ה חלי' ז"ל אלא הוא הגי' כדלוגי ז"ל ודלמי' צלוגיה ומ' קופרים כו"ט לפיכך רק ע"ס בהלכה י"ח ים שטי:

דחשי קורא את הכבש ח' ועשירית עולה וקסבי' חור' לנע"ל וקורא עולה וקסבו את הכבש ומפר שאלמו חין קורי' צ' פחות מו"ה ע"כ וי"ח חין משיירי' פחות מו"ה הלכה י"ח ומצבצב לכו"ט ולפי' האגודה כ"ל צמה דברים חומרים בקופו על מרעה אצל צמתלה חיו יחול להסתיל ממנה פחות מו"ה ושוב כחצ צום' קופרים שלפניו ומכיון שהוא קורא וקסבו ואת הכבש וציוס השבת כנולד השלישי שהוא קורא ל' פסקים וי' קורא צב"ל ר"ח וצרחשי' חשי' כל הפסקי' עכ"ל:

ועתה נכאר צמיה' תחלה אמר דג' קוראים צ' התמיד דוקא ולא וציוס השבת כלל וי"ל טעמו וקום הכככס צמתלה וצרחשי' מדשיכס יצברו שלפניו לא קרלו רק וציוס השבת והוא ק' חוק' צמגלה כ"צ ע"א ד"ה חין מתחילים וכו' ע"כ ילמונו צ' קוראים כלל החומרים והשני משיירי' ופסקים והשלישי מילג ומלי' טענה חשי' כלל לפי שאין קורי' פחות מו"ה פסקים ומה שמשירי' פחות מו"ה לא איכבת לה"ק וקאמר יש חומרים חין משייריים פי' ואין תקנה הב"ל תקנה ולא הזכיר תקנה לזה כי מ"ק ס"ל עיקור כה"ק דמשייריים קאמר תי' פי' חת"ק חומר צמה דברים שאנו חומרים ומשיירי' פחות מו"ה צוקי' הפרעה אצל צמתלה הפרעה חין מתחילי' פחות מו"ה ושוב אמר חם חשי' שלא דילג וקרא רק מונקבו ואת הכבש וקרא עמו וציוס השבת והאחרון וצרחשי' מדשיכס זו היא פי' ומ' קופרים:

ולפי' ג' מחלוקות ת"ק דש"ס דילג ס"ל חין משיירי' אצל מתחילי' דמחן דעיייל שאולי' שיל' וח"ק ומש' קופרים ס"ל חין מתחילי' אצל משייריים דלא שכיחי דפכ"י וצקי' ס"ח וי"ח דלחן ודכחן מישי' לכככסיים ויולאים והילכתא כות' ודלחשו מילג ומלי' טענה חשי' כלל וכמנהג הרשב"א והר"ן וכל החמולה והמטעה ידו על החמולה הכ"ד המחום צבצבה רצה פ"צ נביה ליום עש"ק י"ח טבח תקל"ט לש"ק ומש"ק קופר ומפס"ו:

תשובה קב

שלום וכ"ע לדי הרצ הגאון המופלג ומפורסם כמנה' שחול לבדאח ל"י אדק"ק קראקא יע"ח:

יקרתו הגיעני יום עש"ק העבר מידן מה שאיעה צקלהתו צמדש כקל"ז ככבה היח ויטן כי צע"ה חולי הקאלרל שלטו שם צבת הדיא וכבר איירי' כן צדש כקל"ז שנת תקל"א ג"כ צשליטת החול' הדיא ולא טוב הי' אחריתו אז ע"כ זמלו ורעדו ולטעמו הרצה צבקי' הלצבה וצביל ג"ו אחר ה"י כ"ע י"צ השל"ג נראית קלת והרצה חשי' החחילו לצבך צרכת החדש ולא ילחה צידם כי חורה ומתכסה צבצבי' ויען כי כלטעמו ההמון מחדר ט"כ קיומלא מילתא וידוע כי הרופאים מחזירים מחדר צומן חומענה צכלל וצפרנו צחולי הב"ל שלא ילעונו ולא יתבי על לז טום דלגה ע"כ התחכם פנ"מ להשקיעו לז הדוולגים להורו להם כי עוד יש תקנה גם צביל ג"ו וכן היה צביל ג"ו צביר הי' צבשקיים וצרכו כמה מלוח צרכת החדש ושומה שומה גדולה ופערעכ"ת סוק' עלמו עו"ט צ' שייירי' כה"ג לט"ע ח"ה ס' חכ"ו שומל' כ' צשיטה ח' לחמון ח' צום' קסדרי' צום ר' פדן ורצ מולירי' שום ט"ו צבכלל חכשר צרכת הלצבה חומענה צחשו' דבר שומול' קס"י ר"ו חקיים על זה ח"ל ולא נחצרת לכו הטעם עכ"ל ומפשו חשי' צשאלמו להירישו דעתו הלעירה מה חומר צבצב זה:

נאמן עלינו הדיין שייירי' כה"ג סקד מלא צום ר' פדן והמליחי' ח' טענה לא ידע הגאון דבר שומול' ונחוי' חק הנה צב"י קס"י חכ"ו מייחי' צום צע"ל שיערי' חורה דלחן לצבך עד אחר ז' שלשים עש"י קוד' ה' וקצו כן צ'ע"א וכן מהגין לקדוק היכי דלשפיר ח' הוא לכאורה נגד

בכבודו של עולם. לחיות זרע ע"פ כל הארץ שהוא יופי העולם. ובתיקונו של עולם שבני אדם אוכלים אותם. ולכן כדאי הוא שתנצל. לא זכות אבות ולא כריתות ברית. היינו בריתות שנכרתו עם האבות שהוא קיים לעולם. ואפילו במאן דאמר תמה ברית אבות זכות אבות לא תמה. ולא שבועות. היינו שנשבע לשבטים כמ"ד [חבקוק ג'] שבועות ממות אומר מלה. בניה מכפרים עליה. שבשכילם היא נצלת. שאם סרח אחד מהם שהוא מכפר עליהם. פי' עאכ"ו שאם חטא אחד מאביו ואמו ומת להם אחד מבניהם שהוא מכפר על אביו ואמו. וכן אי בקהלת רבה ריש פ"ד ע"ש. ושקושט כחץ. הוא ענין יריית חץ [מת"כ]. (והוא"א כתב [בסדר נשא פ' י"ב ס"ג] ל"ע"ד אפשר שהוא לשון תרגום שתרגום אמת קושטא. והכוונה מענין קולע אל השערה ולא יחטא. ולשון חץ יעוף דרש חץ כחץ ממש. ויעוף דרש סס כעוף).

פרוף הוא הזאיל ונתעסק בכבודו של עולם ובתקונו של עולם, פדי שתנצל. דבר אחר, אמר ר' חיא וקמה אם צפור שאין לה לא זכות אבות ולא פרייתות ולא שבועות, בניה מכפרים עליה, בני אברהם יצחק ויעקב שיש להם זכות אבות, על אחת כמה וכמה שאם סרח אחד מהם שהוא מכפר עליהם לכא.

ו דבר אחר, שלח תשלח. אמר ר' ברכיה יש מזיק שקושט פחץ וטס פעוף, מנין שנאמר (תהלים צא ה) לא תירא מפחד העוף בפעם אחת אלא שהחץ כחו כלה בפעם אחת וטיסת העוף אינו כלה רק שטס פעם אחר פעם וכל טיסה קטנה הרבה מיריית חץ בפעם אחת וניתן למזיק זה כח היפה שבחץ שטס בטיסה אחת כמו יריית חץ והרבה טיסות כמו עוף ע"פ מדה כ"א. ושם במ"ד הגירסא א"ר ברכיה וכו' ומי יצילך ממנו שילוח הקן שכן כתיב למעלה כי הוא יצילך מפח יקוש אין פח אלא צפור כענין שנאמר התפול צפור על פח הארץ וכתיב כי יקרא קן צפור וכן הוא במדרש תהלים מזמור צ"א (מה פח האמור שם יש בו צפור אף פח האמור כאן יש בו צפור) (ומ"ש מפח פי' שמחמת פח וציפור יצילך) וע"י לעיל פרשה ה' ס"י י"ט. ומה שכר אתה נוטל ואת הבנים. תנחומא כאן בסי' ב' והוקשה לו למה אמר הפסוק ואת הבנים והיל"ל ואת האפרוחים או הביצים תקח לך כמ"ש ברישא דקרא והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים ע"כ דורש ואת הבנים על בניו של אדם המשלח. ז כל זמן שתארע צידך. וכל הגמרא חולין קמ"א שלח אפי' מאה פעמים תשלח אפי' לדבר מצוה וכאן משמע שדורש מהכופל וא"כ אין ללמוד מכאן רק על ב' פעמים ע"פ מדה י' ואפשר שאם היה כתוב שתי פעמים שלח היה דורש ע"פ מדה י' אך מאחר שכתוב שלח תשלח דורש הרבה פעמים וכדומה לזה ראיתי בפסחים שכחתי המקום.

אם קיימת מצות שלוח הקן אני מצילך מאותן. ע"ל נשא פ"ב הא"ר יליף לה. שאם אין לך בנים כו'. עיין בבבאי סדר זו. ומה שכר אתה נוטל ואת הבנים תקח לך. דייק מתיבת את רמזותיה רה"ל והבנים תקח לך. לרבות שיקח לו בנים אם אין לו. ז זוכה לשלח עבד עברי. שזכה להעשיר לקנות עבד ולקיים מצות שילוח עבד. ומצות הענק תעניק.

ז דבר אחר, שלח תשלח. רבנן אמרי למה שני פעמים, שאם ארעה לך המצוה הזאת פעם שניה לא תאמר כפר יצאתי ידי חובתי, אלא כל זמן שתארע לידך אתה צריך לקיים אותה. דבר אחר, שלח תשלח. רבנן אמרי אם שלחת מצות הקן את זוכה לשלח עבד עברי, מנין שנאמר (דברים טו) וכי תשלחנו חפשי מעמך. דבר אחר, מהו שלח תשלח את האם. אם קיימת מצוה זו את ממנה לבוא מלך המשיח שתארע צידך. וכל הגמרא חולין קמ"א שלח אפי' מאה פעמים תשלח אפי' לדבר מצוה וכאן משמע שדורש מהכופל וא"כ אין ללמוד מכאן רק על ב' פעמים ע"פ מדה י' ואפשר שאם היה כתוב שתי פעמים שלח היה דורש ע"פ מדה י' אך מאחר שכתוב שלח תשלח דורש הרבה פעמים וכדומה לזה ראיתי בפסחים שכחתי המקום.

מתנות כהונה

כדי. ראיה היא שגמול ששנייה היא נלמ. שהוא מכפר עליו גרסינן. ופי' על גמולו. ו שקושט. לשון יריית חץ וכו"ה לעיל נסדר נשא פ' י"ב ונמדרש מהל"ס. מצי"ך מאותן. מאותן מזיקים וע"י לעיל כפ' נשא הא"ר יליף ליה.

מסורת המדרש
וילקוט כאן רמז מק"ל. ז נמדרש פרשה י"ב. מנחום נשא סימן כ"ג. וילקוט כאן רמז מק"ל. מדרש מהל"ס ממז"ר. ילקוט מהל"ס רמז ממ"ג.

חידושי הרש"ש

אבל לפי המ"כ דשתנצל קאי על האם שפיר הוה לשון נסתרות]. ו [שקושט כחץ. בשוח"ט מו' צ"א הגירסא קושת והוא מלשון קשת. ז המצוה הזאת פעם שניה. ע"י הגהות הר"ל. התם דריש משלח לחוד אפילו ק' פעמים והכא דריש מפל לשון].

אמרי יושר

ו יש מזיק שפורח כעוף. והמקיים מצות שילוח הקן יציל בזכות זה מדה כנגד מדה זהו שלח תשלח לרמוז שילוח המזיק וזהו כי הוא יצילך מפח על ידי היקוש שהוא העוף כדאיתא לעיל פרשת נשא אין פח אלא צפור כד"א התפול צפור אל פח וכתיב כי יקרא קן צפור לפניך על הארץ.

חידושי הרד"ף

כן. עיין מת"כ. ונכון יותר העל כפל שלח תשלח דרך שבכות השילוח ישלח וינצל נפשו מצרה וגו' וכן כל בני דלהלן. בכבודו של עולם. אולי י"ל שהקפות בעולם כבוד לשמו של הקב"ה כמ"ש בשלהי ר"ה (ל"א). תכבדני חית השדה. מ"ג שנתנצל. ח"ת פירש כאן ממה. ואפשר שתמו כפירושו מפגעי הדרך שהולך שמדבר בו הכתוב או אפשר מדינה של גיהנם קאמר כד"א (וכריה פ') שלחתי אסירך מבור אין טים בו. ולא בריתות. היינו ניכ בריתות שנכרתו עם האבות שהוא קיים לעולם אפילו למ"ד תמה זכות אבות עיין תוס' שבת (ג"ה). ר"ה ושמואל. ולא שבועות. היינו שנשבע לשבטים כמ"ש (חבקוק ג') שבועות ממות אומר מלה. שהוא מכפר עליהם. בשביל כל אלו שחשב זכות וברית ושבועות. או אפשר הכוונה ללשון המאמר שבנים מכפרין עליה דק"ו לישראל הוא גם כן שבניהם מכפרין עליהן כלומר תשכר הבל שאין בו תטא. או ר"ל בניהם קטנים שמתו בחייהם עיין ברכות (ה'): מיטה (מ"ט). וקה"ר רפ"ד. ו שקושט כחץ וטס כעוף. לשון חץ יעוף דרש חץ כחץ ממש ויעוף דרש סס כעוף. וכדאיתא בירושלמי ואת תקח דריש ליה (ואם נאמר דרובין על ביצי עוף טהור אחר חייב בשילוח י"ל ולכן כתיב הבנים אפילו אינן שלה ועיין בתולין (ק"ט): דקאי בתיקו ובקורא נקבה חייב לכי"ע). ז שאם ארעה לך המצוה פעם שניה. בפ"ב דב"מ (ל'). אמרו לענין שלחה וחזרה אפילו ג' פעמים. ואפשר כאן נמי לזה נתכוונו. זוכה לשלח עבד עברי שנאמר וכי תשלחנו חפשי כו'. שזכה להעשיר לקנות עבד וגם י"ל שרומז לסיפיה דהעניק תעניק כו' אשר ברכך ה' אלהיך ור"ל שזכה לברכת הבית.

ידי משה

ה שהוא מכפר. פי' הקב"ה מכפר על ישראל בשביל זכות אבות רק שקשה והלא אין אברהם מציל את ישמעאל לז"א לעתיד לבוא פי' לעוה"ב כדאי ברשב"א שלעוה"ב הוא מציל.

מסורת המדרש

ח נגעים פרק ז' מ"ט. כלס פרק
א. ספרי הנהלומך ספקא ק"ב.
זכום דף ק"ב. ט יומא דף י"א.
ערמין דף ע"ו. ויקר פ"א פ"א.
זמ"ר פ"א פ"א. ז. ממומא פקודי.

חידושי הרש"ש

ט אם הרגלת כו באחיד
שמאביך כו סופך כבן אמך
תלך דופי. ע' יד"מ שכי מאי
חילוק יש בין אח מאב לאח
מאם ואני אומר יש ויש ע'
קדושין פ' ב' לא מיבעי בן
אב דסני ליה כו' אלא אפילו
בן אם דלא סנו ליה כו'.

אמרי יושר

ט בבן אמך. אם תדבר תתן
דפי ונגות בך וצרת דכתיב זכור
את אשר עשה ה' אליהך למרים
ועל מה עשה זה על הירבוך
ותקנו דכתיב לעיל השמר בנגע
הצרת מה חדש באבמו זכרת
אשר עשה ה' למרים אלא להודיע
סיבת כוא הנגע דהיינו על דבר
לשון הרע ועוד שהיה כוונתה
לסובה עאכ"ו אם הכוונה היא
כלה רע זהו זכור אשר עשה
למרים אלא להודיע סיבת כוא
הנגע כ"ש לאחר.

ידי משה

ט סופך כבן אמך וכו'. פי' על
עצמך שיבאו נגעים עליך
וכדמפרש ואזיל כלומר ע"י
שדברת באחיד מן האב
חבוא עליך נגעים שאתה מן
האם דאלת"ה מאי חילוק יש
בין אם מדבר לה"ר על אחי
מן האב או מן האם אלא
דקאי על עצמו וזה שמסיים
המדרש גורם רעה לעצמו
ודו"ק.

חדושי הרד"ק

שנאמר משלחי רגל השור
והחמור. ודרש ביה שור זה
משיח בן יוסף חמור זה משיח בן
דוד כמו שדרשו בתנחומא ר"פ
וישלח על יוהי לי שור וחמור.
והוא יבא וינחם אתכם כו' ר"ב
אבות על בנים. ביכות שלוח הקן
משלה האם ותתנחם על בניה
שיהיו לה עוד וכדא' כאיש אשר
אמו תגדמו. ח כל הנגעים אדם
רואה כו'. ויקר פ"ו ושי". עין
הרע. פירוש צרות עין כמו עינו
רעה. קרבו בה הנגעים כו'.
שקרבו בו את הנגעים כו'. אע"פ
שכתיב בצדיקים ונגע לא יקרב
באהלך מ"מ בשביל לשון הרע
קרבו (ואפשר עיקר הגי' דבין
במקום קרבו). ט באחיד שאינו
בן אומתך סופך כו'. עמ"כ
שפי' כמ"ש כי אחיד הוא וכו'ה
בתנחומא פקודי ס"ז אם דברת
באחיד שעיר שהוא אחיד סופך
לדבר בבן אומתך משה רבן של
כל הנביאים שדברו בו שנאמר
וידבר העם באלהים וכמשה ור"ל

ח כל הנגעים. נדה דף נ' לעיל ריש פרשה ה'. על ידי
עין רעה. אע"פ שיש לו אומר שאין לו מחמת שעינו
רעה על חבירו ע"י במ"ר פרשה ז' ריש סימן ה' כל הענין
וכן על לה"ר שם ושם ומ"ש על ביתו תחלה ע"י ויק"ר
פרשה י"ז סוף סי' ג' תחלה הם
באים על ביתו וכל הענין שם
ותבין כאן. ט סוף בבן אומתך.
ע"י פרי"א פרק ג"ד ומלמדנו
שלא לדבר כלל ודורש שמאחר
שכתוב באחיד א"כ מ"ש בבן
אמך מיותר ואם הכוונה לדורש
באחיד היינו מאב ולא מאם וכן
אמך מאם ולא מאב עדיין יקשה
מה הפרש בין זה לזה ומה
קמ"ל ע"כ דורש אל תקרי אמך
אלא אומתך ותחלה מדבר
באחיד באח ורע שלא מאומתו
ואח"כ בבן אמך באח ורע
שהוא בן אומתו שמה משהרגיל
לשונו לדבר רע סוף שירבר
על הכל וריב"ל דורש שמ"ש
מאחיד פי' בן אבין ולא בן אמך
ומ"ש בן אמך פי' שהוא בן
אבין ואמך יחד שהאיכה יותר
גדולה ועכ"ז תדבר ג"כ עליו
מחמת הרגל לשון.

שְׁפָתוֹכֶם בּוֹ שְׁלֹחַ, מִנִּין שְׁנֵאֲמַר

וְהַחֲמוֹר. דְּבַר אַחַר, אָמַר ר'

תִּנְחֹמָא אִם קִיַּמְתָּ הַמְצוּה הַזֹּאת

אֲתָה מְמַהֵר אֶת אֱלֹהֶיךָ הַנְּבִיא זְכוּר

לְטוֹב שֵׁיבֹא שְׁפָתוֹכֶם בּוֹ שְׁלֹחַ,

שְׁנֵאֲמַר (מלאכי ג' כג) הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח

לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא, וְהוּא יֵבֵא

וַיִּנְחַם אֶתְכֶם, מִנִּין שְׁנֵאֲמַר (שם ג' כד)

וְהַשִּׁיב לְכֶם אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם.

ח נכו. ט זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה'

אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם. הַלְכָה אֲדָם שֵׁישׁ

בּוֹ נִגַע וְהָיָה הַכֹּהֵן קְרוֹבֹו, מֵהוּ

שֵׁיחָא מִתָּר לֹו לְרֵאוּתוֹ. קָף שְׁנו

חֻקִּים יִפְּל הַנְּגָעִים אֲדָם רֹאָה

חוֹץ מִנְגַעֵי עֲצָמוֹ, ר' מֵאִיר אֹמַר אָף לֹא נִגַעֵי קְרוֹבִיו. וְעַל

יְדֵי מֵה הַנְּגָעִים בָּאִים, עַל יְדֵי יָעִין הָרַע. אָמַר ר' יִצְחָק

בְּנֵהֶג שֶׁבְּעוֹלָם אֲדָם אֹמַר לְחֻבְרוֹ הַשְּׂאִילֵנִי קְרִדוּמָךְ שְׂאֲבָקַע

בּוֹ הַעֵץ הִנֵּה, וְהוּא אֹמַר לֹו אֵין לִי, מַעֲיִן רָעָה. קָף הוּא

אֹמַר בְּחִיפָה הַשְּׂאִילֵנִי הַבְּבֵרָה שְׁלֶךְ, וַיֵּשׁ לֹו וְהוּא אֹמַר אֵין

לִי, מַעֲיִן רָעָה. מִיָּד בֵּא הַנְּגַע עַל בֵּיתוֹ תַּחֲלָה, מִנִּין שְׁנֵאֲמַר

(ויקרא יד לו) וְרָאָה אֶת הַנְּגַע וְהִנֵּה הַנְּגַע בְּקִירָתוֹ. וְכֵה הָיָו

עוֹשִׂין לֹו, מִפְּנֵין כֹּל מֵה שֶׁהָיָה לֹו בְּתוֹף בֵּיתוֹ, מִנִּין שְׁנֵאֲמַר

(שם יד לו) וַצִּוָּה הַכֹּהֵן וּפְנָו אֶת הַבַּיִת. פִּינֵן שֶׁהָיָה מוֹצֵיא כֹּל מֵה

שֶׁהָיָה לֹו בְּתוֹף בֵּיתוֹ קְרִדוּמָתוֹ וּבְבִרְוָתוֹ, הָיָו אֹמְרִים רְאִיתֶם עֵין רָעָה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ,

מֵה שֶׁהָיָה לֹו לֹא הָיָה רֹעָה לְהַשְּׂאִיל. מִי גָרַם לֹו לְהַפְּנוֹת, עַל יְדֵי שֶׁהָיָה בּוֹ עֵין

רָעָה. דְּבַר אַחַר, אָמַר ר' חֲנִינָא אֵין הַנְּגָעִים בָּאִין אֲלָא עַל לְשׁוֹן הָרַע. וְרַבְּנָן אֹמְרֵי תַדַּע

לָךְ שֶׁהַנְּגָעִים בָּאִין עַל לְשׁוֹן הָרַע, הָרִי מַרְיָם הַצְּדִיקָת עַל יְדֵי שֶׁדַּבְּרָה לְשׁוֹן הָרַע

בְּמַשָּׁה אַחִיפָה קְרָבוֹ בְּהַ הַנְּגָעִים, מִנִּין שְׁנֵאֲמַר (דברים כה ט) זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה'

אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם.

ט זֶה שְׂאֲמַר הַכֹּתוֹב (תהלים ג' כ) תִּשָּׁב בְּאַחִיפָה תְּדַבֵּר בְּבֶן אִמָּךְ תִּתֵּן דִּפְי.

אָמַר ר' יוֹחָנָן אִם הַרְגַּלְתָּ לְשׁוֹנָךְ לְדַבֵּר בְּאַחִיפָה שְׂאִינוֹ בֶּן אִמָּתְךָ, סוֹף בְּבֶן אִמָּתְךָ תִּתֵּן דִּפְי. ר' יְהוֹנָדָה

בֶּן לֹוִי אָמַר אִם הַרְגַּלְתָּ לְשׁוֹנָךְ לְדַבֵּר בְּאַחִיפָה שְׂמֵאֲבִיךָ וְלֹא מֵאִמָּךְ, סוֹפֶךְ בְּבֶן אִמָּךְ תִּתֵּן

דִּפְי. שְׁכָל מִי שְׂמָגִיס אֶת לְבֹו לְדַבֵּר בְּגְדוֹל מִמֶּנּוּ גוֹרָם לְעַצְמוֹ שִׁיקְרָבוֹ בּוֹ אֶת

הַנְּגָעִים. וְאִם אֵין אֲתָה מֵאֲמִין, הָרִי מַרְיָם הַצְּדִיקָת סִימָן לְכָל בְּעַלֵי לְשׁוֹן הָרַע. הָיָו זְכוּר

אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם.

מתנות כהונה

ח הַשְּׂאִילֵנִי קְרִדוּמָךְ כּו'. ע"י כ"ז בלחון כפי' מלועז וסדר נשא פ' ז'. ט שאינו בן אומתך. מישלאל ולעפ"כ נקרא לחין שנאמר

לָא תַמְעַז לְדוּמִי כִי לַחִין הוּא. סִימָן. אוֹת וּלְאִיָּה.

שלפי שכתוב שם למעלה ששכבו את ארץ אדם כשלא נתן מלך אדם עכור ישראל בנבולו וחקצנו נפש העם בדרך והיו מדברים בו להדי' על זה לכן סופם וידברו באלהים ובמשה

(ובמ"ר שם אמרו לפי שקרבו לנבולו חסרו את אהרן ע"ש). זמבואר מכאן שאסור לספר להדי' על עובדי כוכבים (והוא דשבת ל"ג:) שנינה ר"ש. תחם היה לסתור דברי המשבת

ע"י רמב"ם לפי מה עבודת כוכבים (כ"ג:) ונבמגלה (כ"ד:) כל ליענותא כו' עבודת כוכבים. משמע אבל על עובדי כוכבים אסור להתלווצ' בהן.

באחיד שמאביך ולא מאמך סופך כבן אמך כו'. אם פירושו בן אמך ולא בן אבין י"ל שאחיד מאביך יכול להיות שיש להם מריבה עבד חלוקות ירושה אבל אחיו בן אמו

שאינו יורשו אין לו עמו מריבה אין כ"כ קרוב שידבר עליו להדי'. אבל עיקר גראה שפירושו בן אמך וגם בן אבין והרבותא אע"פ שראוי לו ביותר לאהבו.

משלחי רגל השור והחמור. וכדא' בתנחומא בראשית
השור זה משיח בן יוסף שנמשל לשור. וחמור זה משיח
ב"ד כו'. ח [ד] כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו.
כל ההלכות שבתורה אדם מורה לעצמו חוץ מג' אלו
נגעים ונדרים ובכורות שחלויין
באומר. נגעים שיאמר הכהן
טמא או טהור. נדרים שיאמר
החכם מותר. ובכורות שיאמר
היחיד מומחה או שלמה
הדיוטות כשר. ר' מאיר אומר
אף לא נגעי קרוביו. דאיתקיש
נגעים לריבים דכתיב [דברים
כ"א] כל ריב וכל נגע. מה
ריבים שלא בקרובים אף נגעים
שלא בקרובים. וע"י זכחים דף
ק"ב. על ידי עין הרע. פי' צרות
עין. אלא על לשון הרע. ואע"פ
שגם על עין הרע באין הנגעים.
וכן על שאר עבירות שאחז"ל
כמ"ש בס' מצורע. מ"מ בלשון
הרע אינו מתכפר בנגע צרעת
מוסגר בלבד אלא בנגע מוחלט
שבעת סהרתו צריך תגלחת
וצפרים. וע"י בתנחומא אדר
מצורע. שנאמר זכור את אשר
עשה ה' אליהך למרים. וכמו
שפרש"י בחומש אם באת
להזהר שלא תלקח בצרעת אל
תספר לשון הרע זכור העשוי
למרים כו'. ט שאינו בן אומתך.
ז"ל התנחומא ס' פקודי אם
דברת באחיד עשו שהוא אחיד
סופך לדבר בבן אומתך זה
משה כו'. באחיד שמאביך ולא
מאמך. כלו' אם הרגלת לשונך
לדבר באחיד שהוא מן האב
ולא מן האם סופך שתדבר
באחיד שהוא גם מן אם אחת.

ח כל הנגעים. נדה דף נ' לעיל ריש פרשה ה'. על ידי
עין רעה. אע"פ שיש לו אומר שאין לו מחמת שעינו
רעה על חבירו ע"י במ"ר פרשה ז' ריש סימן ה' כל הענין
וכן על לה"ר שם ושם ומ"ש על ביתו תחלה ע"י ויק"ר
פרשה י"ז סוף סי' ג' תחלה הם
באים על ביתו וכל הענין שם
ותבין כאן. ט סוף בבן אומתך.
ע"י פרי"א פרק ג"ד ומלמדנו
שלא לדבר כלל ודורש שמאחר
שכתוב באחיד א"כ מ"ש בבן
אמך מיותר ואם הכוונה לדורש
באחיד היינו מאב ולא מאם וכן
אמך מאם ולא מאב עדיין יקשה
מה הפרש בין זה לזה ומה
קמ"ל ע"כ דורש אל תקרי אמך
אלא אומתך ותחלה מדבר
באחיד באח ורע שלא מאומתו
ואח"כ בבן אמך באח ורע
שהוא בן אומתו שמה משהרגיל
לשונו לדבר רע סוף שירבר
על הכל וריב"ל דורש שמ"ש
מאחיד פי' בן אבין ולא בן אמך
ומ"ש בן אמך פי' שהוא בן
אבין ואמך יחד שהאיכה יותר
גדולה ועכ"ז תדבר ג"כ עליו
מחמת הרגל לשון.

**דממהר את אלי הנביא עיי"ש. עיין חוות
יאיר שם ובחתם סופר בתשובה דמעורר את
רחמים דאימא עילאה ועל כן שפיר גורם
לביאת המשיח בב"א ודו"ק.**

למען ייטב לך והארכת ימים [כב, ז]

**כדבר הקושיא שהקשיתי דאיך יליף
התנא [חולין קמב, א] משלוח הקן שהוא מצוה
קלה ואמרה תורה למען ייטב לך והארכת
ימים, וק"ו למצוה חמורה, דמה פשיטא ליה
דשלוח הקן הוי מצוה קלה הא חזינן
דהתורה החמירה בו שלא יהיה נדחית
משום מצוה אחרת אעפ"י שהיה סברא
לדחות, א"כ חזינן שהתורה החמירה בה
א"כ דלמא בזה דוקא אמרה תורה למען
ייטב לך כו', ואכתי מנא לן בשאר מצוה
דאיכא פירכא טובא מה למצות שלוח הקן
שאינה נדחית מפני מצוה אחרת.**

**וכעת נראה לי ישוב בס"ד, עפ"י מה
שמצאתי בספר תפארת ישראל להגאון
מהר"ל ז"ל פרק ס"א שהקשה על מתני'
הנ"ל שאמר ומה מצוה קלה ממתני' דאבות
[פ"ב מ"א] הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה
שאי אתה יודע כו', וכיון דאי אתה יודע כו'
איך אנו יכולין לעשות ק"ו הלא אין אנו
יודעים איזה קלה ואיזו חמורה וא"כ מתני'
קשיין אהדדי, וכן עמד בזה בתו"ט שם,
וכתב בספר תפארת ישראל לתרץ דבמצוה
יש שני בחינות, א' בחינת המצוה עצמה כל
אופן סגולתה, שסגולת המצוה היא לקדש
ולטהר כמאמרם [ויק"ר יג, ג] שלא ניתנו
המצוות אלא לצרף בהן את ישראל
ולהתדבקות באור החיים. והשני אופן
עשייתה אם בקל או בקישוי עבודה
בהוצאות ממון או בהפסד מועט. והא
דאמרו הוי זהיר במצוה קלה כו' שאי אתה
יודע כו', הכוונה בזה לענין בחינת המצוה
עצמה ר"ל שאי אתה יודע איזה מצוה**

**ומעלה אחריה עכ"ל. והוא הפלא ופלא, הלא
מקרא מלא דבר הכתוב "כי יקרא קן צפור
לפניך בדרך בכל עץ". ועיין בחולין [קלט, ב]
דלמד באמת מזה דחיוב שלוח הקן הוי
אפילו בראש אילנות מדכתיב בכל עץ, וכן
נפסק ברמב"ם [שחיטה פי"ג הט"ז] ובטור וש"ע
[י"ד סי' רצב ס"א] בלי חולק, ועל כן דברי
המדרש הלז הוא פליאה עצומה ומצוה
ליישוב ודו"ק.**

**בענין ספיקו של החוות יאיר סי' ס"ז אם
מצא קן צפור ואינו רוצה לא באם ולא
בבנים אם מחויב לשלח האם, עיי"ש
ובחתם סופר [חאו"ח סי' ק] ובקול ארי' [סי'
פ"א]. נראה לי פשוט דרש"י בפסוק [דברים כב,
ח] כי תבנה, אם קיימת מצות שלוח הקן
סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה
עיי"ש. ולכאורה וכי הוא זו מצוה דתלוי
בידו דיהיה שייך בו אם קיימת, הלא לאו
בדידה תליא כדאמרו בחולין פרק שילוח
הקן [קלט, ב] יכול יחזור בהרים ת"ל כי יקרא,
וא"כ איך שייך לומר אם קיימת, ועל כרחק
דאף אחר שיזדמן אינו מוכרח להזדקק
באינו צריך לא לאם ולא לבנים, וע"ז שפיר
שייך לומר אם קיימת ודוק. ובני הב' שמעון
נ"י השיבני דמזה אכתי אין ראי', די"ל
דהכוונה אם קיימת, היינו אם זכו לך מן
השמים באופן שאירע לו קן צפור אז יזכה
גם לשאר מצות.**

**אך יש לדון מדברי המדרש רבה [דב"ר ו,
ז] שדרש על פסוק שלח תשלח, רבנן אמרו
למה ב' פעמים, שאם אירע לך המצוה
הזאת פעם שניה לא תאמר כבר יצאתי ידי
חובתי, אלא כל זמן שתארע לידך אתה
צריך לקיים אותה ע"כ, מלשון זה משמע
דמחויב להזדקק אלי' אף בלי צורך לו ודו"ק.**

**ואגב אומר דמה שדרשו שם במד"ר
שלח תשלח אם קיימת המצוה הזאת אתה
ממהר לבא מלך המשיח, ורבי תנחומא דרש**